

FÓRUM ARCHIVÁROV

ROČ. XXXII. Č. 2

MÁJ - AUGUST 2023

NEPREDAJNÉ

OBSAH

EDITORIÁL

Mária Feješová Spolupráca verzus atomizácia archívnej komunity /04

OZNAMY

Mária Feješová Z činnosti odborovej organizácie /05

VÝBOR(N)OVINY

Jana Gubášová Baherníková Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivarov 5. 5. 2023 v Bratislave /06

Jana Gubášová Baherníková Zápisnica z online zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivarov 20. 6. 2023 /07

NOVINKY Z ICA

Adriána Klincová Medzinárodný týždeň archívov /07

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – SPRÁVY

Daniela Ihnátová Výstava História Červeného kríža vo Vranove nad Topľou cez archívne dokumenty /09

Mária Feješová Konferencia Budúcnosť práce v 21. storočí /12

Adriána Klincová XXVI. archívne dni v SR v Považskej Bystrici /18

– Jozef Meliš

Adriána Klincová Kapitulská / od minulosti po budúcnosť. Konferencia o Kapitulskej ulici v Bratislave /22

Daniela Ihnátová Deň otvorených dverí vo vranovskom archíve /24

Judita Szekeresová Kováčsová Dni otvorených dverí v Štátnom archíve v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali /25

Monika Fekiačová Deň otvorených dverí v Spišskom archíve v Levoči /27

Barbora Kollárová Túlavé topánky našich predkov. Vernisáž výstavy a Dni otvorených dverí v Štátnom archíve v Trnave /28

Monika Mikleová Brány novozámockého archívu otvorené /31

Alena Macková Konferencia o histórii Mikroregiónu Červený Kameň (správa z podujatia) /32

Barbora Kollárová Štátny archív v Trnave pri vzdelávaní trnavských detí. Správa z festivalu Učiaci sa Trnava /35

Robert Gregor Margetta 13. varšavský archívny piknik 2023 /37

Z MINULOSTI NAŠICH ARCHÍVOV

Peter Vitek Osobnosti slovenského archívnictva (5). Anton Groma. Životné osudy mikulášskeho archívára /39

DO VAŠEJ KNIŽNICE – RECENZIE, ANOTÁCIE

Igor Balušík	MRVA, Ivan – JANČEK, Jozef – ONDREJKOVÁ, Lýdia – KOTIANOVÁ, Zuzana – ŠKRINÁROVÁ, Ľubica (zost.). Prievidza. Monografia mesta II.	/40
Mária Feješová	BUŠO, Milan (zost.). Báhonské prechádzky storočiami	/42
Csaba Keresztes – Veronika Keresztes	HERMANN, István (zost.). Maďarské archívy	/44

NAŠI JUBILANTI

Monika Péková	Jubilant PhDr. Peter Kartous, CSc.	/48
Alena Mišíková	Jubilantka PhDr. Daniela Pellová	/50

FÓRUM ARCHIVÁROV

2023, roč. XXXII, č. 2
ISSN 1339-8423 (online)
ISSN 1335-6658 (tlačené vydanie)

Vydáva:
Spoločnosť slovenských archivárov
Adresa: Drotárska cesta 42
P. O. BOX 115
840 05 Bratislava 45
Slovenská republika
www.archivari.sk

E-mail redakcie:
forum.archivarov@gmail.com

Šéfredaktorka: Mária Feješová

Redakčná rada: Adriána Klincová, Jozef Meliš

Jazyková korektúra: Mária Feješová, Jozef Meliš

Grafická úprava: Bronislava Porubská

Texty: © Igor Balušík, Mária Feješová,
Monika Fekiačová, Jana Gubášová Baherníková,
Daniela Ihnátová, Csaba Keresztes, Veronika Keresztes,
Adriána Klincová, Barbora Kollárová,
Judita Szekeresová Kováčsová, Alena Macková,
Robert Gregor Maretta, Jozef Meliš,
Monika Mikleová, Alena Mišíková,
Monika Péková, Peter Vítek

Vychádza trikrát ročne v elektronickej podobe, nepredajné.
Povolilo: Ministerstvo kultúry SR 1 472/96.
Evidenčné číslo v zozname elektronických periodických
publikácií Ministerstva kultúry SR: EV 71/23/EPP.

Autorské práva vyhradené.
Akékoľvek rozmnožovanie textu a fotografií
len so súhlasom vydavateľa.

Staršie čísla na www.archivari.sk.

Na obálke: Vnútorne nádvorie kaštieľa v Orlovom,
miesto konania XXVI. archívnych dní v SR.
Foto: Stanislav Krivjanský.

EDITORIÁL

Spolupráca verzus atomizácia archívnej komunity

Tento rok je pre Spoločnosť slovenských archívárov (SSA) iný než doterajšie. Okrem tradičných organizačných a edičných aktivít po dlhých šiestich rokoch vyšiel Biografický slovník slovenských archívárov. Po prvýkrát v histórii máme k dispozícii dielo obsahujúce nielen biografické portréty archívárov pochádzajúcich z územia Slovenska či tu pôsobiacich, ale zároveň prvú vedeckú syntézu dejín slovenského archívnictva. To je dôvod na oslavu. Slovník sme uviedli do života počas slávnostného večera na Archívnych dňoch v Považskej Bystrici, ktoré sa konali v luxusnom kaštieli v Orlovom. Publikácia nebola symbolicky poliata vínom, aby ani jeden výtláčok nevyšiel nazmar. Na jej prezentácii boli prítomní hlavní predstavitelia oboch vydavateľov, ako aj dvaja zo štyroch editorov. Táto výnimočná publikácia je výsledkom fungujúcej spolupráce. SSA poskytla dobrovoľnícku prácu na príprave finálnej podoby slovníka, ktorú odvodili najmä samotní editori, a vďaka schválenému grantu zohnala aj financie na grafický návrh a Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, odbor archívov a registratúr zabezpečil financovanie tlače. Veľkým prínosom zo strany odboru archívov a registratúr, ktorý by som chcela vyzdvihnúť z pohľadu zamestnanca štátneho archívu, bolo vytvorenie podmienok štátnym archívom na tvorbu hesiel počas pracovného času v rámci rezortnej úlohy.

Napriek tomuto úspechu sa pristavím pri negatívnom jave, ktorý som si všimla práve na uplynulých Archívnych dňoch. V Smoleniciach pre obmedzené ubytovacie kapacity nebola natoľko zrejماً skutočnosť, ktorá sa naplno prejavila v Orlovom. Tou skutočnosťou je smutný fakt, že medzi účast-

níkmi je každoročne čoraz menej archívárov zo štátnych archívov. Novinkou, ktorá tento rok pritiahla účastníkov, bol workšop venovaný predarchívnej starostlivosti. Je to téma, ktorá zaujíma aj štátnych archívárov. Azda sa aj formou workšopov či panelových diskusií podarí dosiahnuť, aby Archívne dni boli v štátnych archívoch a u ich vedenia vnímané ako vrcholné podujatie a platforma určená tak na výmenu odborných skúseností, ako aj na nadviazanie a upevnenie kolegiálnych vzťahov. Inú celoslovenskú akciu, ktorá by splňala tento cieľ, nemáme. Je znepokojujúce, že pri našom nevelkom počte nevyužívame možnosť sa stretnúť, utužiť naše vzťahy a zjednotiť sa. Zdá sa mi skôr, že sa rozdrobujeme a atomizujeme. Iste to súvisí aj s celospoločenským trendom individualizmu. Archívne dni vytvárajú priestor sa vzájomne povzbudiť a posilniť v zápase za zachovanie a sprístupnenie písomného kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky. Je frustrujúce, že v tomto zápase je nás tak málo, o to viac dobre padne povzbudenie. Pri fluktuácii zamestnancov, ako aj generáčnej výmene, ktorým čelíme na našich pracoviskách, sú archívne dni vítanou príležitosťou sa zoznámiť s novými kolegami, ktorých nemáme inú možnosť spoznať.

Aj tento rok prebehli oslavy Medzinárodného týždňa archívov v dňoch 5. – 9. júna 2023. Správy z niektorých akcií, ktoré mnohí z vás pri tejto príležitosti organizovali, si môžete prečítať v rubrike Aktuálne zo života archívárov. Do časového rámca Medzinárodného týždňa archívov boli zasadené oslavy 75. výročia založenia Medzinárodnej rady archívov. Viac sa dočítate v článku členky našej redakčnej rady Adriány Klincovej. Nechýba ani zopár recenzií a anotácií, ako aj spomienka na našich jubilentov. Nech vás nasledujúce riadky nášho bulletinu zaujmú, potešia a obohatia.

Mária Feješová
šéfredaktorka

OZNAMY

Z ČINNOSTI ODBOROVEJ ORGANIZÁCIE

Tento rok sa v odborovom hnutí nesie na vlne stretnutí a zasadaní. Konfederácia odborových zväzov v rámci osláv Týždňa práce 4. mája 2023 v Bratislave pripravila konferenciu s názvom *Budúcnosť práce v 21. storočí*. V úvodných príhovoroch a panelových diskusiách vystúpili zaujímaví hostia, tak zástupcovia zamestnávateľov, národných aj európskych orgánov na reguláciu a výskum trhu práce, ako aj predstavitelia tretieho sektora a nezávislí odborníci. Účastníkom bolo zadarmo poskytnuté celodenné občerstvenie a obed v príjemných priestoroch hotela Falkensteiner. Na konferencii sa zúčastnila predsedníčka základnej organizácie (ZO) a podrobnú správu o akcii si môžete prečítať v tomto čísle Fóra archivárov.

O necelé dva týždne nato 17. mája 2023 sa v hoteli Aston Business v Bratislave konala výročná konferencia SLOVES, sekcie zamestnancov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (MV SR), geodézie a kartografie, ktorá má 5-ročnú frekvenciu. Delegátkou na konferencii za našu ZO bola jej predsedníčka. Konferencia bola prípravou na VIII. kongres SLOVES, ktorý sa bude v októbri 2023 zaoberať aktualizáciou základných dokumentov SLOVES. Za MV SR sa výročnej konferencii zúčastnila a prítomných pozdravila Naďa Firák Kurilová, riaditeľka odboru miestnej štátnej správy, samosprávy a zahraničných vzťahov sekcie verejnej správy MV SR. Predseda SLOVES, sekcie zamestnancov MV SR, geodézie a kartografie Vladislav Koscura predniesol správu o činnosti sekcie za uplynulé funkčné obdobie a zároveň ohlásil svoj odchod z funkcie. Účastníci konferencie zvolili za novú predsedníčku sekcie Jarmilu Petrovičovou. Boli tiež zvolení zástupcovia sekcie v Sneme SLOVES a delegáti na VIII. kongres. Predsedníčka SLOVES Milena Rácová informovala o tom, že iba 11 základných organizácií sa zapojilo do vnútrozväzovej diskusie a poslalo pripomienky k základným dokumentom SLOVES. Medzi tými ZO, ktoré neposlali pripomienky, bola aj naša ZO. V závodnom výbore sme si popri pracov-

ných úlohách nenašli čas na štúdium spomenutých základných dokumentov a spomedzi členov ZO nikto nezareagoval na výzvu poslať nám podnety a pripomienky. V budúcnosti by mohol pri rovnakej príležitosti z našej strany zaznieť podnet na zmenu odborárskej terminológie. Výrazy základná organizácia, závodný výbor, členská schôdza či zjazd silno pripomínajú spätosť odborového hnutia s minulým režimom. M. Rácová informovala, že na pripravovanom VIII. kongrese sa okrem iného bude v štatúte sociálno-podporného fondu SLOVES navrhovať mierne navýšenie vyplácaných príspevkov. Zápisnica z konferencie, ako aj zápis uznesení, ktoré boli na nej prijaté, sú k dispozícii na webovom sídle SLOVES, v záložke sekcie – zamestnancov MV SR, geodézie a kartografie.

23. júna 2023 sa prvýkrát v tomto roku podarilo v Modre uskutočniť schôdzu nášho závodného výboru, pričom jej termín sme museli pre rôzne okolnosti dvakrát odložiť na neskôr. Hovorili sme o nevyriešených úlohách z predošlého obdobia, ako aj o ťažkostiach, ktoré vyplývajú z malého počtu členov závodného výboru. Pred spomenutou výročnou konferenciou SLOVES, sekcie zamestnancov MV SR, geodézie a kartografie sa mala konať naša výročná členská schôdza a na nej sa mal okrem iného zvoliť delegát na túto výročnú konferenciu. Keďže sa naša výročná členská schôdza neuskutočnila, musela predsedníčka ZO získať mandát na účasť na konferencii sekcie písomným hlasovaním. Výročnú členskú schôdzu plánujeme formou písomného hlasovania realizovať ešte tento rok, lebo raz za 5 rokov je nevyhnutné potvr-

Rozprava počas výročnej konferencie. Za predsedníckym stolom zľava Naďa Firák Kurilová, Vladislav Koscura a Milena Rácová. Foto: Mária Feješová.

diť mandáty aktuálnych členov závodného výboru alebo zvoliť nových.

Hlavnou komplikáciou v našej súčasnej činnosti je vysielanie zástupcov ZO do komisií na výberové konania organizované pre MV SR, sekciu verejnej správy. Počas Archívnych dní v Považskej Bystrici predsedníčka ZO oslovila pani Máriu Munkovú, členku ZO na dôchodku, žijúcu v Bratislave s prosbou o výpomoc s účasťou na týchto výberových konaniach. Pani Munková ochotne súhlasila a už sa aktívne zapája, čím nám uľahčuje situáciu. Počas spoločného neformálneho rozhovoru prezradila tiež, že v minulosti spolu s ďalšími členmi ZO bojovala za účasť zástupcov ZO na výberových konaniach pre sekciu verejnej správy, pretože do týchto komisií boli nominovaní zástupcovia policajných odborov. Paradoxne sa toto právo v súčasnej situácii stalo pre nás záťažou. Pozitívnu správou je, že naša organizácia pokračuje v činnosti napriek materskej dovolenke našej tajomníčky, ktorá bude naďalej vykonávať svoju funkciu a za ktorú by sme v prípade jej odchodu nemali náhradu. Podpredseda L. Holečka v prvej polovici tohto roka zvažoval svoj odchod zo závodného výboru aj z funkcie hospodára, ale napokon tiež zostáva.

*Mária Feješová
predsenička základnej odborovej organizácie
SLOVES, MV SR, SVS*

VÝBOR(N)OVINY

ZÁPISNICA ZO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV 5. 5. 2023 V BRATISLAVE

Program:

1. Archívne dni 2023
2. Rozpočet
3. Edičná činnosť
4. Rôzne

Na úvod M. Orosová zhrnula doterajší stav príprav Archívnych dní 2023 a návrh programu pre zahraničných hostí. V rámci spoločenského večera sa bude odovzdávať plaketa SSA Márii Hajduovej, pamätný list pre Štátny archív v Trenčíne, pracovisko Archív Považská Bystrica, prečíta sa zoznam jubilujúcich členov SSA a bude sa spoločne s odborom archívov a registratúr MV SR uvádzať do života Biografický slovník slovenských archivárov. M. Bernát a J. Meliš pripravujú koncept a prezentáciu na workšop o predarchívnej starostlivosti. Rozdelili sa menšie organizačno-technické povinnosti na jednotlivých členov.

Tak, ako každoročne je SSA povinná zaslať výkaz k štatistickému zisťovaniu vydávania neperiodických publikácií. M. Feješová informovala o dokončení a korektúre Fóra archivárov. Takisto je pripravený a zalomený aj Archívny almanach 2022. Zborník SSA 2022 má sklz – chýbajú príspevky niektorých autorov z oboch častí. Plán je stihnúť vydať zborník do novembra 2023.

M. Feješová informovala o príprave seminára venovaného J. M. Dubovskému – miestnosť je dohodnutá, prednášajúci sú zabezpečení. Š. Hrivnák preverí možnosti získať sponzorský príspevok z miest Modra a Pezinok. Archívna exkurzia do Vroclavu – termín presunutý na 21. – 24. september. Počet účastníkov najlepšie do 20. Spoločnosti slovenských archivárov boli doručené dve žiadosti o členstvo. Obe boli s počtom 7 hlasov prijaté.

Zapísala: *Jana Gubášová Baherníková*
Overila: *Martina Orosová*

ZÁPISNICA Z ONLINE ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV 20. 6. 2023

Program:

1. Kreovanie pracovných skupín a rozdelenie úloh
2. Nastavenie procesov činnosti výboru SSA
3. Rôzne

S cieľom zefektívniť činnosť SSA tak, aby bola distribuovaná zodpovednosť za vymedzené oblasti na menšie tímy a zjednodušilo sa aj zapojenie členov SSA mimo výboru do činnosti SSA, bude sa výbor SSA v čo najväčšej miere snažiť pracovať v tímoch. Tie môžu byť kreované ako stále alebo ad hoc na konkrétnu úlohu. Aktuálne prebieha kreovanie základov nasledujúcich pracovných skupín: Pracovná skupina k semináru venovanému Márii Jeršovej-Opočenskej, Pracovná skupina k Zborníku SSA 2022, Pracovná skupina k Archívnym dňom 2024, Legislatívna skupina, Digitalizačná skupina, Pracovná skupina k Zborníku SSA 2023, Pracovná skupina k semináru venovanému J. M. Dubovskému, PR skupina, Pracovná skupina k Archívnej exkurzii 2023.

M. Bernát predstavil produkty od spoločnosti Google a Microsoft vhodné na zlepšenie manažmentu činnosti SSA. Zúčastnení členovia sa priklonili k riešeniu od Microsoftu. Po schválení nám vytvoria cloudové prostredie, kde si budeme spravovať nástroje, ktoré sú spojené s touto licenciou. Súčasťou je aj outlook, sharepoint, spoločný kalendár a podobne. Získame tak aj úložisko na dokumenty.

M. Orosová informovala o zámere odboru archívov a registratúr MV SR zvolať poradu špecializovaných archívov v septembri 2023.

M. Orosová informovala o prebiehajúcich aktivitách súvisiacich s výberom spoluorganizátorského archívu budúcoročných archívnych dní.

ICA udeľuje granty do 5 000 € na dva roky. Michal a Lenka Bernátovci zistia podmienky a možnosti použitia. Jeden z tipov – workšopy napríklad k témam: autorský zákon, GDPR, IT architektúra v archívoch. Pre SSA je to aktuálne, keďže zaplatiť kvalitných prednášajúcich je mimo finančných možností SSA.

Pripravujú sa novely vyhlášok 628/2002 Z. z. a 410/2015 Z. z. M. Orosová už absolvovala jedno stretnutie s pracovníkmi MV SR ohľadne pripomienok. Ďalšie pripomienky je najlepšie evidovať na portáli Slovlex.

M. Feješová vyzýva na zaslanie článkov do Fóra archívov o DOD v archívoch, príp. aj o archívnych dňoch v susedných krajinách, ak sa niekto zúčastní. Termín je do konca júla. FA č. 2/2023 má vyjsť v septembri.

Zborník SSA – vzhľadom na reálny záujem o tlačenú podobu zborníka znížiť do budúca počet výťažkov na maximálne 100 ks.

Š. Hrivňák informoval o distribúcií Biografického slovníka slovenských archívov. Uviedol tiež, že aj keď je slovník distribuovaný bezplatne, dáva na zváženie, ak to situácia dovoľuje, dobrovoľnou sumou podporiť SSA.

Zapísala: *Jana Gubášová Baherníková*

Overila: *Martina Orosová*

NOVINKY Z ICA

MEDZINÁRODNÝ TÝŽDEŇ ARCHÍVOV

Medzinárodný týždeň archívov v dňoch 5. – 9. júna 2023 sa niesol v duchu osláv 75. výročia založenia Medzinárodnej rady archívov (ICA) a s hashtagom #ArchivesUnited. Ako obvykle ho sprevádzala séria webinárov či virtuálnych aktivít,

do ktorých sa smeli zapojiť archívy, spoločnosti či jednotlivci. Hlavným cieľom bolo priblížiť minulosť ICA a zároveň otvoriť diskusiu o jej budúcnosti a vízii. Oslavovali sa aj úspechy tých, ktorí prostredníctvom ICA vybudovali pestrú komunitu odborníkov a podnietili spoluprácu archívnej obce po celom svete.

Webináre prebiehali online a sú stále dostupné na YouTube účte ICA.¹ Hlavnou témou prvého dňa bol vplyv spoločenských zmien na prácu archívov. Mnohé spoločnosti sa snažia prechádzať z koloniálneho alebo eurocentrického prístupu

¹ <https://www.youtube.com/@ICArchives>.

Účastníci okrúhleho stola.

Zdroj: <https://www.ica.org/en/ica-s-75th-anniversary-event>.

k takému, ktorý im lepšie umožní vyjadriť ich rôznorodosť a kultúru. Mnohé organizácie sa usilujú poukazovať aj na marginalizované skupiny. Diskutujúci sledovali, ako sa v tejto úlohe archívy posúvajú a ako sa jej profesia archivára prispôbuje na teoretickej a technickej úrovni. Počas druhého dňa zasadala Sekcia zameraná na archívy a ľudské práva (SAHR) a pripomenula si dvadsiate výročie vzniku. Prednášajúci zhodnotili pokrok v danej oblasti a tiež súčasný stav či výzvy do budúcnosti. V nasledujúci deň prebiehal webinár určený archivárom z afrických krajín, ktorý prezentoval jednotlivé sekcie ICA a možnosti, ako sa zapojiť do ich aktivít. V ten istý deň si pripomenula 50. výročie vzniku latinskoamerická pobočka Asociación Latinoamericana de Archivos (ALA). Zúčastnení diskutovali o prínosoch organizácie pre propagáciu a ochranu archívov v regióne. Posledný webinár si pripravili účastníci Programu nových profesionálov a skúmali vzťah medzi odborníkmi a dobrovoľníkmi v oblasti kultúrneho dedičstva.²

Vrcholom týždňa bol piatok 9. júna 2023, keď sa v Múzeu Národného archívu v Paríži zišli archivári pri okrúhlym stole. Podujatie malo názov *Meniaca sa úloha archívov v informačnej spoločnosti za posledných 75 rokov*. Hlavnými diskutujúcimi boli Jean-Charles Bedague, zástupca riaditeľa pre komunikáciu a propagáciu archívov v medzirezort-

nej službe Archívov Francúzska, Basma Makhoul Shabou, vedúca magisterského stupňa v odbore informačných vied a koordinátorka štúdia archivnictva na Ženevskej obchodnej škole pri Univerzite aplikovaných vied Západné Švajčiarsko, a Adama Pam, riaditeľ Archívov a Knižníc UNESCO. Okrúhly stôl moderovala Alice Grippon, zástupkyňa riaditeľa Programu Vitam. V úvode sa prítomným prihovril Carlos Serrano Vásquez, výkonný riaditeľ ICA, ktorý poďakoval hlavnému partnerovi Národnému archívu Francúzska a hlavnému sponzorovi FamilySearch. Riaditeľ Národného archívu Francúzska Bruno

Ricard prítomných privítal a stručne priblížil históriu miesta konania. Zároveň zvýraznil význam spolupráce s ICA. Naňho nadviazala prezidentka ICA Josée Kirps, ktorá poukázala na prínos spolupráce archivárov z celého sveta. Nasledovali prezentácie hlavných rečníkov a po nich pokračovala diskusia s auditoriom k dejinám ICA, ale tiež na tému vývoja úlohy archívov, interdisciplinarít či toho, akým spôsobom môže byť ICA nápomocná archívom v riešení spomenutých otázok.³

Oslavy sprevádzali aj ďalšie aktivity, akou je aj virtuálna výstava časovej osi ICA. Odborné sekcie, regionálne pobočky či bývalí hostitelia podujatí boli oslovení, aby vybrali reprezentatívne obrázky, audio nahrávky či audiovizuálny obsah a zaradili ho do pripravovanej výstavy. Členovia mali možnosť prihlásiť sa na prevzatie oficiálneho instagramového účtu ICA, do ktorého by počas jedného týždňa prispievali vlastným obsahom zo života svojho archívu. Špeciálnou narodeninovou aktivitou bola *Torta pre ICA*. Archivári po celom svete upiekli torty a uverejnili na sociálnych sieťach videá, na ktorých spoločne zaspievali: „Všetko najlepšie k narodeninám ICA“.⁴

Adriána Klincová

Archív Slovenského národného múzea v Bratislave

² Pozri: <https://www.ica.org/en/iaw2023-webinars>.

³ Pozri: <https://www.ica.org/en/ica-s-75th-anniversary-event>.

⁴ Pozri: <https://twitter.com/MiranetaW/status/1667992058097971200?s=20>.

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – SPRÁVY

VÝSTAVA HISTÓRIA ČERVENÉHO KRÍŽA VO VRANOVE NAD TOPĽOU CEZ ARCHÍVNE DOKUMENTY

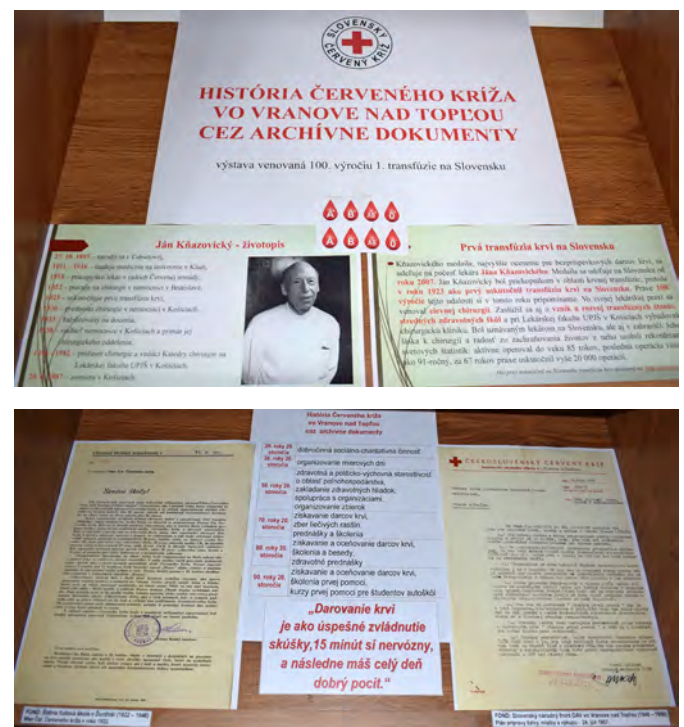
Ministerstvo vnútra SR, Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Vranov nad Topľou zaradilo do plánu práce na rok 2023 prípravu výstavy venovanej činnosti Červeného kríža vo Vranove nad Topľou (ďalej len Vranov). Výstava je otvorená od 2. mája do decembra 2023. Impulzom pre spopularizovanie organizácie Červený kríž bolo 100. výročie prvej transfúzie krvi na Slovensku, ktorú v roku 1923 vykonal MUDr. Ján Kňazovický, priekopník v oblasti krvnej transfúzie. Vo svojej lekárskej praxi sa venoval cievnnej chirurgii. Zaslúžil sa aj o vznik a rozvoj transfúzných staníc, stredných zdravotných škôl a pri Lekárskej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach vybudoval chirurgickú kliniku.

Z pramenných zdrojov sa dozvedáme, že 25. januára 1921 bola vo Vranove založená Miestna pobočka Československého Červeného kríža (ďalej ČSČK). Jej predsedami boli aj Pavol Füzessey a Viliam Török. V jej začiatkoch sa pobočka zameriavala predovšetkým na dobročinnú sociálno-charitatívnu činnosť. Dôkazom sociálno-charitatívnej aktivity je archívny dokument, prípis Školského inšpektorátu v Prešove z roku 1924 *Zachráňme deti z Nemecka*¹ adresovaný správe gréckokatolíckej ľudovej školy v Ďurďoši o možnosti pomôcť zachrániť deti československých príslušníkov žijúcich v Nemecku cez ČSČK. Z neho citujeme: „Čslov. Čer. Križ chce pomôcť zachrániť deti československých príslušníkov žijúcich v Nemecku. Chce umiestniť 500 detí v Čslov. republike medzi nima 200 sirôt trvale pokiaľ možn v bezplatnej pečlivosti rodinnej, ostatné na prázdninové pohostinstvo, na mesiac júl, august. t.r.“. Ďalej sa uvádza, aby sa aj Slovensko zapojilo do akcie, a oslovuje všetkých priateľov ČSČK, aby boli nápomocní pri vyhľadávaní rodín, ktoré by boli ochotné prijať deti z Nemecka buď na stálo, alebo iba na prázdninový pobyt.

V polovici 30. rokov 20. storočia najmä s blížiacim sa vojenským nebezpečenstvom sa spolok

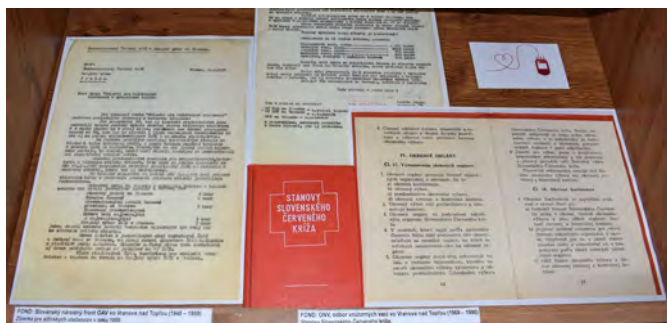
Červeného kríža zapájal do organizovania kurzov a školení. Úlohou spolku bolo naučiť obyvateľstvo chrániť sa pred nepriateľskými útokmi a podieľal sa na organizovaní mierových dní. Informáciu o spoločnosti ČSČK na podujatí mierových dní sme našli v archívnom dokumente, ktorý sa taktiež nachádza vo fonde ŠĽŠ v Ďurďoši. Ide o obežník Okresného školského inšpektorátu v Prešove z 15. februára 1932 s názvom *Mier Čsl. Červeného kríža* adresovaný správam škôl. Obežník obsahuje informáciu, že ČSČK usporiada počas veľkonočných sviatkov slávnosti *Mier Červeného kríža pod heslom Vďaka starým* a odporúčanie, aby sa aj mládež zapájala do veľkonočných slávností Červeného kríža, napríklad usporiadaním detskej slávnosti na Kvetnú nedeľu či dvojminútovým tichom na Bielu sobotu, a tak si uctila obeť vojny. List zahŕňa aj vzor textu letáku pre rodičov, ktorým majú deti svojich rodičov vyzvať k tichej spomienke nielen na vojakov, ktorí zahynuli počas bojov vo vojne, ale aj na matky, deti, ktoré trpeli, zomreli pre choroby, hlad a iné.

V povojnovom období sa z Červeného kríža mala stať ľudová organizácia. Avšak Červený kríž nemohol byť iba organizáciou nepolitickou a ľudovou. V 50. rokoch 20. storočia hlavnou úlohou Okresného výboru ČSČK bola zdravotná a politicko-výchovná starostlivosť o oblasť poľnohospodárstva najmä v obdo-

Pohľad do výstavných vitrín. Zdroj: Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Vranov nad Topľou.
Foto: Štefan Vozár.

¹ Z archívneho fondu Štátna ľudová škola (ďalej len ŠĽŠ) v Ďurďoši 1922 – 1946.

Pohľad do výstavných vitrín. Zdroj: Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Vranov nad Topľou. Foto: Štefan Vozár.

bí ťatvy a mlatby. Dôkazom sú archívne dokumenty *Plán úloh na rok 1955 a Plán masovopolitickej práce pre prípravu obyvateľstva po zdravotnej stránke v okrese z roku 1955*². Podľa plánu pri nábore za členov ČSČK sa mali prijímať hlavne mladí ľudia z radov maloroľníkov a stredných roľníkov, to znamená upriamiť tak pozornosť na maloroľnícku a družstevnú mládež, ako aj nadviazanie spolupráce s inými spoločenskými organizáciami Národného frontu (ďalej NF). Ďalšou, nie menej dôležitou úlohou bolo školenie obyvateľstva po zdravotnej stránke. Títo zdravotníci mali organizovať terénne cvičenia, zamerané na predchádzanie úrazom pri práci počas ťatvy a mlatby.

Archívny dokument *Plán prípravy ťatvy, mladby a výkupu – zaslanie z 24. júna 1957*,³ ktorým Okresný výbor ČSČK informuje Okresný výbor Slovenského NF, akými opatreniami prispeje na zabezpečenie ťatevných prác. Citujeme: „... b./ Na jednotlivých roľníckych družstvách zabezpečíme službu tak, že tam budú denne konané služby dobrovoľných zdravotníkov ČSČK. Keď nie už z tejto obci v ktorej je JRD tak tam budú poslaní na striedanie druhí... d./ Počas priebehu ťatvy - mlatby a výkupu obilia podľa našich síl budeme

sa starať, aby pokiaľ možno pri každej mlátačke v dedinách bola vydaná kompletná brašna ktorú budú mať na starosti príslušníci mlátačky. O spotrebe liečiv sa bude viesť patričný záznam a chýbajúce resp. spotrebné liečivá sa budú doplňovať...“

Ďalšou zaujímavou činnosťou ČSČK vo Vranove bola spolupráca so štátnou zdravotnou správou pri organizovaní podujatí počas Mesiaca československo-sovietskeho priateľstva. Z archívneho dokumentu *Plán zabezpečenia Mesiaca československo-sovietskeho priateľstva v Československom Červenom kríži vo Vranove z 12. 10. 1955*⁴ sa dozvedáme, že prioritou bola starostlivosť o pracujúcich. Hlavne uskutočniť pre obyvateľstvo v mestách a pre pracujúcich na objektoch CO prednášky o Sovietskom zväze, o pôsobení Sovietskeho Červeného kríža a Červeného polmesiaca vo Veľkej vlasteneckej vojne, čo bolo sovietske pomenovanie časti druhej svetovej vojny medzi ZSSR a nacistickým Nemeckom 1941 – 1945, atď.

V rámci medzinárodnej pomoci sa ČSČK vo Vranove aktívne podieľal aj na charitatívnych zbierkach napríklad pre obyvateľstvo v Kórei a v Alžírsku, ktoré bolo poznačené vojnovými konfliktmi. V *Zápisnici zo zasadnutia OV ČSČK*⁵ sme sa dočítali napríklad to, že zbierka úspešne prebiehala v Miestnej skupine ČSČK v Soli, kde sa na pomoc Kórei vyzbieralo 120 Kčs. Na propagáciu *Zbierky pre Kóreu* slúžili aj *plagáty – bleskovky*, ktoré vydával Okresný akčný výbor NF vo Vranove. Zhodnotenie akcie *Zbierka pre alžírskych utečencov* podáva výsledná správa z roku 1959 OV ČSČK vo Vranove.⁶ Išlo hlavne o vecné dary, zbierkou sa získalo 21 debien šatstva, najviac 1844 kusov detského ošatenia.

Zrušenie okresu Vranov nad Topľou v roku 1960 mimoriadne citlivo vnímali všetky miestne zložky NF vo Vranove nad Topľou vrátane ČSČK. Od roku 1968, keď nanovo vznikol okres Vranov nad Topľou, začali ožívať aj aktivity na pôde ČSČK vo Vranove. Jeho činnosť sa začala riadiť stanovami, ktoré boli prijaté 28. mája 1969 na 1. zjazde Slovenského Červeného kríža (SČK). Pomenovanie ČSČK bolo po federalizácii ČSSR pozmenené na SČK.

Údaje o počte členov SČK v organizáciách (miestne skupiny, závodné skupiny a skupiny dorastu), o zložení predsedníctva či činnosti OV SČK vo Vranove nad Topľou dokumentujú čiastkové a súhrnné správy: *Správa o činnosti dobrovoľných spoločenských*

² Archívny fond Slovenský Národný front, Okresný akčný výbor NF vo Vranove nad Topľou 1948 – 1959.

³ Archívny fond Slovenský NF, Okresný akčný výbor NF vo Vranove nad Topľou 1948 – 1959.

⁴ Archívny fond Slovenský NF, Okresný akčný výbor NF vo Vranove nad Topľou 1948 – 1959.

⁵ Archívny fond Slovenský NF, Okresný akčný výbor NF vo Vranove nad Topľou 1948 – 1959.

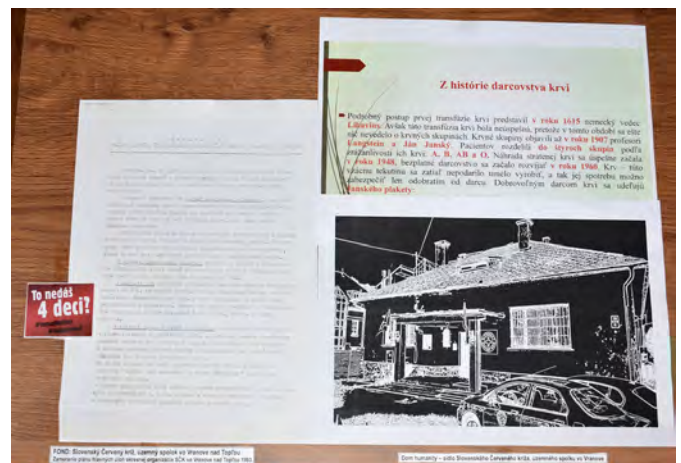
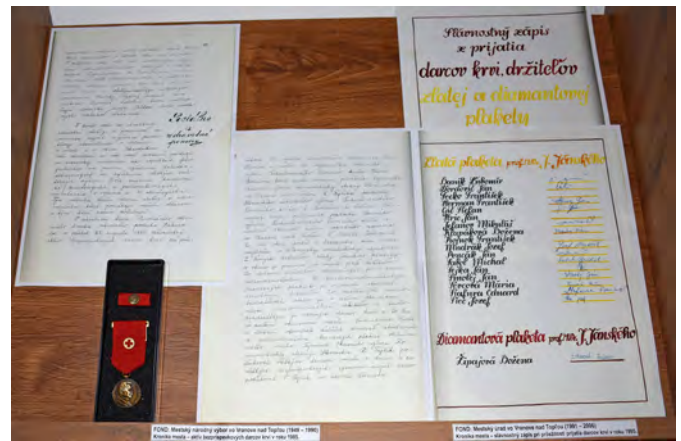
⁶ Archívny fond Slovenský NF, Okresný akčný výbor NF vo Vranove nad Topľou 1948 – 1959.

organizácií v okrese Vranov nad Topľou za rok 1973; Evidencia dobrovoľných organizácií z roku 1979.⁷ V tomto období medzi hlavné činnosti SČK patrili získavanie dobrovoľných darcov krvi, zber liečivých rastlín, prednášky a školenia zdravotníkov, práca s rómskym (cigánskym) obyvateľstvom – kurzy hygienického minima, práca s mládežou a iné.

O plnení najdôležitejšej úlohy SČK – získavanie bezpríspevkových darcov krvi – sa dozvedáme zo zápisov v mestských kronikách. V roku 1981 sa konal aktív bezpríspevkových darcov krvi. Akcie sa zúčastnilo 152 darcov a medzi najaktívnejších patrili pracovníci Strojno-traktorovej stanice vo Vranove nad Topľou a tiež zo závodov Bukóza a Slovenka. Zlatú Janského plaketu získal v tomto roku pán Varga, pracovník ČSAD vo Vranove nad Topľou. Zo slávnostného Zápisu pri príležitosti prijatia darcov krvi v roku 1995⁸ evidujeme pani Boženu Žipajovú, ktorá bola ocenená diamantovou plakettou prof. MUDr. J. Janského (60 odberov krvi).

Aj v 90. rokoch minulého storočia činnosť SČK mapujú stránky mestských kroník. Politicko-spoločenské zmeny v novembri 1989 sprevádzali zmeny aj v SČK, a to na úrovni federálnych, slovenských, ako aj okresných orgánov. V decembri 1991 na mimoriadnom zasadnutí OV SČK došlo k zmenám vo vedení SČK vo Vranove nad Topľou. Za predsedu bol zvolený MUDr. František Mrážik, podpredsničkou sa stala Mária Felščiová a vedúcou tajomníčkou Valéria Nemcová. Zmenu datujeme aj v roku 1993, keď sa zmenil názov organizácie na Územný spolok Slovenského Červeného kríža vo Vranove nad Topľou. Zo zápisov mestských kroník 1984 – 1991 a 1992 – 2004 je zrejmé, že Územný spolok SČK vo Vranove nad Topľou získal nové priestory bývalých detských jasí, tzv. Dom humanity, na Štúrovej ulici. V priestoroch bola zriadená vývarovňa určená pre sociálne slabšie vrstvy obyvateľstva, darcov krvi, dôchodcov a ostatných občanov odkázaných na pomoc iných. Novo získané priestory sa začali intenzívne využívať na školenia v predlekárskej prvej pomoci a učiteľov zdravotníkov, prednášky pre mládež a občanov, zvlášť zamerané na výchovu občanov k prvej pomoci. Realizované školenia a besedy boli obohatené o praktické ukážky umelého dýchania a masáže srdca. Medzi ďalšie činnosti spolku sa zaradili propagácia darčovstva krvi a starostlivosť o postihnuté deti.

Inštalovaná výstava v priestoroch vranovského archívu chronologicky približuje históriu a činnosť

Pohľad do výstavných vitrín. Zdroj: Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Vranov nad Topľou.

Foto: Štefan Vozár.

takej významnej spoločenskej inštitúcie, akou je Červený kríž vo Vranove nad Topľou cez zachované archívne dokumenty. Vystavené kópie archívnych dokumentov dopĺňajú plakety prof. MUDr. Jána Janského od žijúcich bezpríspevkových darcov krvi – bronzová plaketa, strieborná plaketa a zlatá plaketa.

Krv, táto vzácna tekutina, je najvzácnejší dar, ktorý môže zachrániť život človeka. Umelá náhrada neexistuje, jediným zdrojom sú darcovia. Preto najdôležitejšou úlohou Červeného kríža bolo – a určite ešte dlho ostane – získavanie darcov krvi, ktoré je neoddeliteľne spojené so získavaním tejto nenahraditeľnej tekutiny pre život. V závere sa nám už žiada iba dodať:

„Darovanie krvi je ako úspešné zvládnutie skúšky, 15 minút si nervózný a následne máš celý deň dobrý pocit“.

Daniela Ihnátová

Štátny archív v Prešove,
pracovisko Archív Vranov nad Topľou

⁷ Archívny fond Okresný národný výbor vo Vranove nad Topľou, odbor vnútorných vecí 1968 – 1990.

⁸ Archívny fond Mestský úrad vo Vranove nad Topľou 1991 – 1996, Pamätná kniha Vranov nad Topľou 1990 – 1998.

KONFERENCIA BUDÚCNOSŤ PRÁCE V 21. STOROČÍ

V rámci osláv Týždňa sviatku práce Konfederácia odborových zväzov (KOZ) pripravila 4. mája 2023 v Bratislave konferenciu *Budúcnosť práce v 21. storočí*. Podľa slov organizátorov: „Cieľom našej odbornej konferencie bolo posúdiť rozsah zmien a naznačiť možné scenáre budúceho vývoja pre pracujúcich. Očakávame, že nové technológie budú pridanú hodnotu ľudskej práce ešte znižovať. Pre pracujúcich budú nadsádzajúce zmeny znamenať hlavne zvýšenú účasť na celoživotnom vzdelávaní a schopnosť nadobúdať nové schopnosti a vedomosti. Aj v tomto smere je dôležitá úloha odborov vrátane organizovania zamestnancov a udržania sociálneho dialógu.“

Konferenciu otvorila prezidentka KOZ Monika Uhlerová. Priblížila dôvody, pre ktoré sa KOZ rozhodla pripraviť toto podujatie, a to, že téma práce nie je predmetom konštruktívneho politického dialógu ani verejných debát. M. Uhlerová pomenovala vo svete práce aktuálne problémy, ako aj trendy v jej budúcom vývoji. Venovala sa aj digitálnym technológiám a trendmi s nimi súvisiacimi, ako je umelá inteligencia. K novým javom na pracovnom trhu patrí prekariát či prekérni zamestnanci v rámci platformovej práce. M. Uhlerová priblížila hrozby spojené s digitálnymi technológiami a okruh problémov vo svete práce, ktorými sa bude treba zaoberať v Slovenskej republike, ale aj v celej Európe. Načrtla budúce scenáre, ktorými sa môže uberať svet práce. Položila si otázku, akú úlohu v týchto zmenách budú mať odbory a navrhla niekoľko rie-

šení týkajúcich sa daňových reforiem, zvyšovania počtu žien na trhu práce, zapájania mladých ľudí do rozhodovacích procesov a iné.

Cez obrazovku sa účastníkom po anglicky prihovorila Esther Lynchová, generálna tajomníčka Európskej odborej konfederácie. Dotkla sa digitálnych platforiem a algoritmického riadenia práce. Na margo tvrdení niektorých zamestnávateľov o nedostatku kvalifikovaných pracovníkov poznamenala, že tieto problémy súvisia aj s nevhodnými pracovnými podmienkami. Dobrým príkladom je sektor zdravotníctva, v ktorom pracujú vyhorelí ľudia, ktorí majú málo voľna. Spomenula neisté postavenie zamestnancov taxi služieb či upratovacích služieb, ktorí na trhu práce nie sú vnímaní ako plnohodnotní zamestnanci, pretože majú postavenie živnostníkov. Zdôraznila úlohu odborov pri transformácii trhu práce a implementácii pracovných politík. Dotkla sa krízy vo výšky miezd, keď ľudia zo svojho zárobku nedokážu pokryť svoje životné náklady spojené napríklad s platením účtov za energie či s platením úrokových sadzieb. Podľa nej je riešením zdanenie nadmerného zisku firiem či zastropovanie poplatkov za energie v Európskej únii (EÚ). Smernica o výške minimálnej mzdy by mala určiť, koľko percent mzdy má byť vynaložených na životné náklady. Na Slovensku zamestnanci dávajú na túto položku 24 % zo mzdy. Podľa Esther Lynchovej by mala vláda zvýhodniť firmy, ktoré majú uzavretú kolektívnu zmluvu (KZ) so svojimi zamestnancami. Na záver navrhla, čo by mali odborové organizácie podniknúť v boji za zamestnanca a dôstojnú prácu.

Obr. 1. Auditórium konferencie krátko po jej otvorení. Zdroj: Konfederácia odborových zväzov.

Obr. 2. Prezidentka KOZ Monika Uhlerová počas úvodného príhovoru. Zdroj: Konfederácia odborových zväzov.

Slávka Eleyová, vedúca odboru riadenia a koordinácie Európskeho orgánu práce (European Labour Authority – ELA), ktorý má svoje stále sídlo v Bratislave, vo svojom príhovore definovala štyri hlavné problémy vo svete práce: a) z čoho bude práca pozostávať, b) kto bude pracovať, c) akým spôsobom sa bude pracovať, d) kde sa bude pracovať. Hlavnými faktormi, ktoré podľa nej vplyvajú na svet práce, sú digitalizácia, klimatické zmeny, globalizácia a demografické zmeny. Digitalizácia prináša nové formy práce, ako sú práca z domu či práca cez digitálne platformy. Klimatické zmeny spôsobujú migráciu pracovných síl do iných regiónov. Demografické zmeny viedli k predĺženiu veku odchodu do dôchodku. V celej EÚ panuje nedostatok pracovných síl, najviac ho pociťujú odvetvia ako informačné technológie, zdravotníctvo či stavebníctvo. V budúcnosti budú na uplatnenie sa na trhu práce potrebné iné zručnosti ako dnes, preto EÚ navrhuje zaviesť celoživotné vzdelávanie. Veľkým fenoménom je migrácia pracovných síl. Takmer 14 miliónov ľudí pracuje inde, ako sa narodili, a 7 miliónov ľudí denne dochádza za prácou. S. Eleyová tiež predstavila činnosť ELA, ktorý sa venuje vnútornému trhu EÚ a jeho pravidlám, napomáha implementovať tieto pravidlá do praxe. Podporuje pracovnú mobilitu na vnútornom trhu EÚ cez sieť európskych služieb zamestnanosti EURES, napomáha pri vymáhaní dodržiavania pravidiel na vnútornom trhu EÚ, organizuje zasadnutia inšpektorátov práce, workshopy pre zamestnancov a zamestnávateľov v rôznych odvetviach, mapuje informačné potreby pracovníkov v súvislosti s prácou na diaľku najmä na legislatívnej úrovni, sleduje mobilitu na trhu práce, najmä prílev zamestnancov z tretích krajín do EÚ, sleduje nedostatok pracovných síl v EÚ. S. Eleyová na záver podotkla, že sa bude meniť definícia profesií a nová

pracovná sila sa bude vyberať podľa zručností potrebných na prácu a nie podľa jej definície.

Druhý videopríhovor predniesol Oliver Röpke, prezident Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru (EHSV), ktorý je poradným orgánom EÚ zastupujúcim zamestnávateľov, odborové zväzy, spotrebiteľov, poľnohospodárov a ďalšie záujmové skupiny. Zameral sa na pracovné podmienky, mobilitu práce, sociálny dialóg, vzdelávanie a ochranu zamestnancov. Predstavil činnosť EHSV od organizovania konferencií cez prípravu smerníc, analýz a stanovísk po vytváranie platforiem na kolektívne vyjednávanie.

Príhovorom O. Röpkeho sa skončila otváracia časť konferencie a po prestávke na občerstvenie o 11:30 nasledovala prvá panelová diskusia. Jej rámcovú tému tvorila otázka *Kde bude trh práce v roku 2033?* s podtitulom *Budúcnosť trhu práce na Slovensku v kontexte digitálnej a hospodárskej transformácie a s tým súvisiacia adaptabilita verejných politík*. Panelistami boli špecialista na regionálny rozvoj Anton Marcinčin, výskumníčka Stredoeurópskeho inštitútu pre výskum práce Monika Martišková, viceprezident Republikovej únie zamestnávateľov Mário Lelovský a riaditeľ Ekonomického ústavu Slovenskej akadémie vied Miroslav Štefánik. Moderátorka Martina Némethová otvorila diskusiu otázkou, aké zručnosti na trhu práce, ktoré teraz potrebujeme, v roku 2033 nebudeme potrebovať a naopak. Diskutujúci sa zhodli, že prím budú hrať takzvané mäkké zručnosti. Umelá inteligencia zvládne robiť rešeršné a manažérske činnosti, ktoré doteraz zaberali veľkú časť pracovného času pri niektorých pozíciách. Moderátorka uviedla, že podľa správy Svetového ekonomického fóra (SEF) na trhu práce v roku 2023 – 2027 vzniknú 2 milióny nových pracovných miest. Opýtala sa panelistov, prečo sú niektoré profesie ohrozené a iné nie. Podľa

Obr. 3. Videopríhovor Esther Lynchovej. Zdroj: Konfederácia odborových zväzov.

Obr. 4. Príhovor Slávky Eleyovej.
Zdroj: Konfederácia odborových zväzov.

M. Martiškovej je sektorová koordinácia v odvetviach trhu práce cesta, ako sa vyrovnáť so zánikom pracovných miest, respektíve so zmenami v náplni práce niektorých pozícií v dôsledku informatizácie. A. Marcinčin si myslí, že na trh práce v niektorých regiónoch treba dostať ženy a Rómov. Podľa M. Lelovského niektoré pozície, pre ktoré bolo v minulosti typické odovzdávanie informácií, ako je kňaz či učiteľ, stratili na váhe, pretože ich nahrádzajú čitboty. Podľa neho nahraditeľné bude každé pracovné miesto, ktoré má v náplni práce zber dát, lebo ten môže vykonávať umelá inteligencia. Vývoj masívnosti nástupu umelej inteligencie sa však dá ťažko odhadnúť. V USA pred 10 rokmi vodiči kamiónov testovali automatické samoovládajúce kamióny, ale tie sa napokon nepodarilo nasadiť do prevádzky. Naopak, trh práce potrebuje stále viac vodičov kamiónov. Informácia už nie je hodnota, tou je vedieť pospájať informácie do niečoho nového. Nedá sa preto presne predvídať, ktoré pozície nahradí umelá inteligencia. M. Štefánik uviedol, že podľa istých analýz bude asi 50 % pracovných pozícií ovplyvnených umelou inteligenciou, ale nie zrušených. Pokles pracovných miest v súvislosti s digitalizáciou sa očakáva asi len o 2 %.

M. Štefánik odpovedal na otázku moderátorky, ktoré zručnosti slovenských zamestnancov zodpovedajú trhu práce. V školách sa ukazuje, že deti sú slabé v matematike, riešení problémov, informatike a v porozumení textu. M. Lelovský poznamenal, že Slováci a Česi sa v minulosti považovali za dobre adaptabilných na nové podmienky, čo využívali veľkí investori pri zakladaní automobiliek. Súčasnú mladú generáciu už túto zručnosť nemajú, čo súvisí s kvalitou školstva, ale aj výchovou v rodine, preto-

že rodičia pracujú dlhšie a nevenujú deťom svoj čas. M. Martišková uviedla, že pri zavádzaní umelej inteligencie by mala najviac utrpieť stredne kvalifikovaná pracovná sila, ktorej je u nás viac v porovnaní napríklad s Nemeckom. V dôsledku dekarbonizácie slovenskej ekonomiky, ktorá je výrazne vo vlastníctve zahraničných firiem, budeme potrebovať viac vysokokvalifikovaných pracovníkov, a to už pomerne v blízkom časovom horizonte. Podľa A. Marcinčina Slováci majú kreativitu, flexibilitu, ambicióznosť, zvedavosť, schopnosť hľadať riešenia, otázka je v tom, prečo tieto vlastnosti nevyužívajú. Tu vidí problém systému. Negatívom je, že mnohým Slovákom chýba sebavedomie.

Poslednú podtému prvého panela otvoril citát a nadväzujúce otázky: „Byť v nemilosti algoritmu je neprijateľné. Máme zabezpečiť, aby kontrolu nad prácou mal človek.“ Ako ovplyvnila trh práce digitalizácia? Ktoré pozície v dôsledku nej vznikli a ktoré zanikli? M. Lelovský uviedol, že digitalizácia je nástroj, nie cieľ. Digitálne zručnosti, digitálna gramotnosť sú momentálne vo svete práce nevyhnutné, preto je potrebné sa vzdelávať. Odbory majú ochrániť zamestnancov, aby neprišli o prácu a aby ich pracovné podmienky boli dôstojné. Najlepšia cesta, ako nestratiť prácu, je zvyšovať si kvalifikáciu. Úloha odborov je však aj v tom, aby zamestnancom doručili informáciu, že sa musia školiť, aby získali vyššiu kvalifikáciu, lebo zamestnávateľia budú musieť nekvalifikovaných zamestnancov nahradiť buď umelou inteligenciou, alebo kvalifikovanejšími silami. A. Marcinčin uviedol, že odbory majú vykonať proces transformácie zamestnancov zo súčasných podmienok do éry digitalizácie. Zamyslel sa nad otázkou, koľko času dávajú zamestnávateľia svojim zamestnancom na vzdelávanie. Keď pracoval v jednej medzinárodnej firme, štyri týždne pracovného času ročne si mohol vyhradiť na vzdelávanie, ktoré mal zaplatené. M. Lelovský povedal, že 80 % zdrojov na vzdelávanie poskytli zamestnávateľia. Podľa neho štát sa musí viac starať o vzdelávanie zamestnancov, lebo viac pozornosti venuje znevýhodneným, sociálne vylúčeným, ale ekonomika stojí na ľuďoch, ktorí pracujú. M. Martišková si myslí, že sociálny dialóg má byť nástroj na zvýšenie kvalifikácie zamestnancov.

Podľa moderátorky problémom Slovenska je dlhodobá nezamestnanosť. Položila otázku, čo by mal robiť štát, akým smerom by sa mali uberať verejné politiky. M. Štefánik uviedol, že krátkodobá neza-

mestnanosť v minulosti narastala v dôsledku prílivu mladých ľudí na trh práce, avšak to sa cca v roku 2015 zmenilo a krátkodobá nezamestnanosť u nás klesá bez vplyvu verejných politík. Potrebujeme nové pracovné sily a tiež potrebujeme preškoľovať nezamestnaných. Vďaka projektu REPAS aj nezamestnaní majú možnosť sa vzdelávať. M. Lelovský poznamenal, že na Slovensku máme cca 130 – 160 tisíc dlhodobu nezamestnaných, ale asi 100 tisíc z nich podvádzajú. Sú v evidencii nezamestnaných, môžu pracovať, ale nechcú alebo pracujú načierno, hoci máme asi 80 – 100 tisíc voľných pracovných miest. Otázkou je, či sa budeme starať o tých, ktorí sú zamestnaní, ale sú ohrození stratou práce alebo o nezamestnaných. Tí prví sú pre nás dôležitejší ako tí, ktorí nepracujú. Treba podľa neho podporovať talenty, ktoré jediné dokážu posunúť Slovensko dopredu. M. Štefánik tvrdí, že tých, ktorí skutočne nechcú pracovať, je iba 40 tisíc. A. Marcinčin si myslí, že treba sa venovať preškoleniu zamestnaných ľudí, ktorí produkujú nízke hodnoty, na vyššiu hodnotu práce. Centrálne plánovanie vo svete práce sme zrušili, ale bez neho sa nedá robiť centrálné riadenie. Treba urobiť decentralizáciu, preniesť kompetencie na samosprávy, ktoré sú v regióne partnermi pre podnikateľov. Tými partnermi pre investorov teda nie sú ministerstvá, ale práve vedenie regiónov. Prvý panel ukončila diskusia v pléne, po ktorej bola vyhlásená obedňajšia prestávka do 14:30.

Druhý diskusný panel sa začal o 14:45 a moderovala ho Lýdia Kokavcová. Hlavnou témou bola otázka *V robote bude, ako nebolo. Či?* s podtitulom *Kvalita pracovných miest a dôstojné pracovné podmienky*. Panelistami boli manažér firmy TREXIMA Jozef Krabáč, predsedníčka Rady Odborového zväzu KOVO Monika Benedeková, prezidentka Slovenskej komory psychológov Eva Klimová a Bohuslav Bendík, poradca KOZ pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci. Prvú podtému moderátorka otvorila informáciou o výsledkoch istej ankety, podľa ktorej asi polovica opýtaných nepovažuje nelegálnu prácu za problém. Prečo je to tak? Podľa M. Benedekovej je celospoločenským problémom, že na Slovensku je vyššia tolerancia k nerešpektovaniu pravidiel a zákonov. Podľa E. Klimovej ľudia premýšľajú krátkodobu a neriešia dôsledky nelegálnej práce. Nechcú zabojsť za to, čo prekáža, lebo si myslia, že sa tým aj tak nič nezmení. B. Bendík poznamenal, že z hľadiska BOZP je nelegálna práca riziková, lebo taký

Obr. 5. Diskutujúci 1. panela, zľava Martina Némethová, Anton Marcinčin, Monika Martišková, Mário Lelovský, Miroslav Štefánik. Zdroj: Konfederácia odborových zväzov.

človek sa pri pracovnom úraze ocitne bez pomoci a nebude mať nárok na vyplatenie poistného plnenia. Tolerancia nelegálnej práce sa dá zmeniť vzdelávaním, s ktorým treba začať už na základných školách, v čom by mali pomôcť odbory.

Moderátorka položila otázku, či sa ľudia dokážu prispôbiť zmenám na trhu práce. E. Klimová uviedla, že mnohé generácie boli vychované v tom, že štát sa o nich postará, to sú reaktívni ľudia. Proaktívni sú tí, ktorí hľadajú spôsoby, možnosti, informácie. Organizmus sa vie prispôbiť, hoci sme preťažení. Istota pracovného miesta podľa E. Klimovej bola rovnaká za socializmu, ako je teraz, pretože platila legislatíva, ktorá určovala podmienky. Závažové faktory v súvislosti s prácou boli vždy, odbory však môžu posilniť zamestnancov, ako sa lepšie vysporiadať so záťažou, ako aj pri vytvorení podmienok, aby sa ľudia mohli vrátiť do práce napríklad po prekonaní choroby.

Ďalšou podtémou tohto bloku bola nočná práca. Diskutujúci sa vyjadrovali k tomu, či sa dá nahradiť čítaním a digitalizáciou. Podľa B. Bendíka je nočná práca zdraviu škodlivá a spolu s ďalšími faktormi prispieva k vzniku rakoviny. Podľa J. Krabáča Slovensko je priemyselná krajina, preto je podiel nočnej práce u nás vyšší, čo sa neodstráni, pokiaľ sa nezmení štruktúra krajiny. Podľa M. Benedekovej zvyšovanie príplatkov za nočnú prácu paradoxne vedie k zvýšenému záujmu o ňu najmä v regiónoch, kde je vyššia nezamestnanosť. Tiež matky samoživiteľky aj vo vyspelých regiónoch siahajú po nočnej práci, lebo počas dňa sa musia starať o deti. Moderátorka položila otázku, či je možné vytvoriť pra-

Obr. 6. Diskutujúci 2. panela, zľava Lýdia Kokavcová, Jozef Krabáč, Monika Benedeková, Eva Klimová, Bohuslav Bendík.
Zdroj: Konfederácia odborových zväzov.

Obr. 7. Diskutujúci 3. panela, zľava Natália Holubová, Ján Košč, Monika Uhlerová, Monika Čambáliková.
Zdroj: Konfederácia odborových zväzov.

covný trh, ktorý je flexibilný a ktorý zároveň poskytuje sociálno-právne zabezpečenie pracujúcemu. Podľa M. Benedekovej sa neštandardné formy práce ako zero hours, platformoví zamestnanci a podobne stávajú štandardnými. Legislatíva zaostáva za vývojom v spoločnosti, takíto zamestnanci nie sú dostatočne chránení. Pomôcť nám môže európska legislatíva napríklad smernicami o platformovej práci. Neštandardné formy práce sú však podľa nej aj výsledkom dopytu zamestnancov. Podľa J. Krabáča neštandardné formy práce sú vyhľadávané v IT sektore, kde sa ľudia nechcú zamestnávať na trvalý pracovný pomer, lebo chcú zostať flexibilní. Skrátenejší pracovný čas či delené pracovné miesto sú neštandardné formy práce, ktoré sú na Slovensku

menej využívané ako inde. Podľa E. Klimovej generácia X preferuje trvalé pracovné miesto, generácia Y skôr neštandardné formy práce a generácia Z – súčasní mladí ľudia si cenia, že môžu pracovať z domu alebo zo vzdialených miest napríklad počas dovolenky ako živnostníci. Podľa B. Bendíka pri práci z domu je potrebné riešiť preplácanie nákladov na energie alebo zabezpečenie technického vybavenia na prácu, a to nielen na európskej, ale i národnej úrovni.

Moderátorka položila otázku, akú úlohu majú odbory vo svete práce, čím dnes možno získať zamestnanca do odborov. Podľa B. Bendíka pracovná legislatíva by mala byť ľudsky prijateľná a právne vymožitelná. Odbory poskytujú ochranu zamestnancovi. Podľa M. Benedekovej členstvo v odboroch globálne klesá. V roku 1990 mali odbory 2,5 milióna členov, v roku 2022 to bolo 250 tisíc. Členstvo v odboroch bolo kedysi povinné, dnes je úplne iná situácia. Bariéry, ktoré bránia ľuďom vstúpiť do odborov, sú rôzne. Podľa istej ankety noví členovia do odborov nevstupujú, pretože výsledky kolektívneho vyjednávania sa vzťahujú aj na nečlenov, nečlenovia vnímajú pasivitu odborov, chýbajúci benefit členstva. Odbory čaká veľká výzva, lebo vznikajú nielen neštandardné formy práce, ale aj noví zamestnávateľia, ako napríklad centrá delených služieb, ktorí majú vyše 30 tisíc zamestnancov. Ľudí využívajúcich neštandardné formy práce je potrebné prilákať do odborov, rovnako aj migrantov. Odbory musia prejsť od servisného modelu práce, teda od poskytovania služieb členom k organizujúcemu modelu, teda k mobilizovaniu a aktivizovaniu členov.

Podľa E. Klimovej sú odbory jedným z faktorov, ktoré prispievajú k pocitu istoty zamestnanca. Byť členom odborov znamená starať sa sám o seba.

Po krátkej prestávke na kávu sa program konferencie posunul k poslednému diskusnému bloku s názvom *(Kedy) budú uberisti, woltáci, boltáci v odboroch? A v ktorej krajine ako prvej? s podtitulom Odbory v/a po ére transformácie a budúcnosť sociálneho dialógu v kontexte nových výziev*. Panelistami boli nezávislý sociálno-ekonomický analytik, odborár a občiansky aktivista Ján Košč, prezidentka KOZ Monika Uhlerová a sociologička Monika Čambáliková. Moderátorka Natália Holubová otvorila diskusiu otázkou o histórii odborov. J. Košč priblížil históriu odborového hnutia od 19. storočia. Pouká-

zal na to, že v roku 1968 revolučné odborové hnutie v Československu zaviedlo niektoré demokratické reformy v sociálnej oblasti a tiež sa mu podarilo zrušiť pracovnú povinnosť v sobotu. M. Uhlerová definovala súčasný stav odborov a porovnala ich úlohy v podmienkach socializmu a trhového mechanizmu. Podľa nej práve odborové hnutie najviac utrpelo dedičstvom socializmu v postkomunistických krajinách. M. Čambáliková hovorila o inštitúte sociálneho dialógu a sociálneho partnerstva. Vyzdvihla význam odborov v období socializmu aj napriek tomu, že boli „prevodovou pákou KSČ“. Ich benefit je v tom, že sú legitímnym partnerom v sociálnom dialógu pri obhajovaní záujmov pracujúcich. M. Uhlerová sa vyjadrila k otázke, ako pandémia ovplyvnila sociálny dialóg. Vyjadrila názor, že tripartita by mala byť nadstranícka inštitúcia dlhodobo riešiacia sociálne otázky, ktoré nezávisia od názorov aktuálneho politického spektra. Definovala problémy v sociálnom dialógu súvisiace s neskúsenosťou politickej garnitúry s vedením sociálneho dialógu. Opísala aktivity KOZ po vzniku pandémie ohľadne riešenia situácie. Podľa nej vlády SR nechápu význam odborov pri napredovaní spoločnosti v riešení sociálnych otázok. M. Čambáliková informovala o správe Eurostatu za rok 2021, podľa ktorej sa Slovensko zaradilo medzi krajiny nevyužívajúce konsenzuálne formy riešenia a dohovoru a podľa ktorej boli v SR počas pandémie okliešťované práva pracujúcich počas pandémie. Tripartita je podľa nej síce stanovená zákonom, ale je obsahovo vyprázdnená. Členovia vlády sa nestotožňujú s jej postavením. To súvisí s neschopnosťou spoločnosti viesť dialóg a s nezrelosťou občianskej spoločnosti prijímať riešenia, ktoré vznikli konsenzom. Nato nadviazala M. Uhlerová, ktorá povedala, že je SR jedna z dvoch krajín Európy, ktorá má zákon o tripartite, avšak chýba tu rešpekt k sociálnemu dialógu zo strany vlády a porušuje sa princíp sociálneho dialógu pri predkladaní zákonov do parlamentu, keď tieto neprešli pripomienkovaním zo strany sociálnych partnerov. Sociálny dialóg má byť súčasťou politickej kultúry. J. Košč uviedol, že 75 % obyvateľov SR nie je členom žiadnej organizácie, a konštatoval, že tu máme nízku občiansku angažovanosť. Podľa M. Čambálikovej nastala miniaturizácia občianskeho života, ľudia nemajú potrebu sa organizovať v masových organizáciách, čo sa prejavuje aj v individualizme. Odbory majú byť motivátorom zmien a majú vedieť vyburcovať ľudí k akcii, aj keď nemajú masovú členskú základňu. Moderátorka položila otázku, aký význam má kolektívne vyjednávanie. M. Uhlerová konštatovala,

že zatiaľ nevyužívame potenciál sociálneho dialógu v regiónoch, poznáme iba sociálny dialóg na národnej úrovni. Ten však nedokáže vyriešiť všetko, toto riešenie sa nachádza práve v regiónoch. Podľa smernice EÚ má byť pracovný trh pokrytý KZ na 80 %, čo je obrovská výzva pre odbory v SR. Organizovanie v odboroch ovplyvní aj organizovanie platformových zamestnancov. Existuje smernica EÚ o zamestnancoch digitálnych platforiem, ktorá definuje kritériá pre zamestnanca digitálnej platformy, čo je dôležité pri kolektívnom vyjednávaní. Táto smernica umožňuje platformovému zamestnancovi uplatniť si sociálne benefity a zakotvuje mu právo organizovať sa. J. Košč podotkol, že na Slovensku máme pokrytie kolektívnymi zmluvami na 24 %, kým vo Francúzsku je to 90 %, v Rakúsku 98 %. Pokrytie KZ je dôležité, lebo podľa analýz majú zamestnanci pokrytí KZ priemerne vyššie platy, pracovno-právnu ochranu a benefity ohľadne dĺžky pracovného času. Na záver padla posledná otázka, čo možno odkázať zamestnancom, ktorí nie sú členmi odborov, aby do nich vstúpili. J. Košč sa zameril na platformových zamestnancov, ktorí budú mať výhody z toho, keď budú organizovaní. Uviedol príklad štrajku platformových zamestnancov pred dvoch mesiacov v Prahe alebo prvú odborovú organizáciu pracovníkov Boltu, ktorá práve vzniká v Slovinsku. Odbory im majú pomôcť a podchytiť ich. M. Uhlerová vyzdvihla pomoc odborov zamestnancovi pri problémoch vo vzťahu so zamestnávateľom. Odborové hnutie poskytuje silnú právnu pomoc, poradenstvo a podporu členskej základne. M. Čambáliková vníma, že v spoločnosti sa zmenila mentálna klíma; spoločnosť je poznačená individualizmom a liberalizmom, ľudia reflektujú viac na vlastný záujem ako na kolektívny záujem, spoločné dobro či spolupatričnosť. Túto skutočnosť treba implementovať do stratégií, ako osloviť nových členov do odborov. M. Uhlerová poďakovala aktívnym účastníkom, organizátorom a všetkým prítomným za účasť. Konštatovala, že mnohé témy boli iba načrtnuté, okrajovo spomenuté. Témou ďalšej konferencie by mohli byť verejné politiky vo svete práce.

Mária Feješová

Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra

XXVI. ARCHÍVNE DNI V SR V POVAŽSKEJ BYSTRICI

Spoločnosť slovenských archivárov (SSA), Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Trenčíne, pracovisko Archív Považská Bystrica a Sekcia archívnictva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV pripravili v dňoch 23. až 25. mája 2023 obľúbené odborné-spoločenské podujatie *XXVI. archívne dni v Slovenskej republike s témou Vodné diela v archívnych dokumentoch*. Podujatie prebiehalo v priestoroch renesančno-barokového Kaštieľa Orlové, Hotel Gino Park Palace pod záštitou primátora mesta Považská Bystrica Karola Janasa.

Stretnutie otvorila predsedníčka spoločnosti Martina Orosová, ktorá privítala prítomných, poďakovala hlavnému organizátorovi, pracovisku Archív Považská Bystrica a rovnako tak poďakovala všetkým sponzorom. Účastníkom sa prihovril aj zástupca primátora mesta Považská Bystrica a zástupca Okresného úradu Považská Bystrica. SSA v tomto roku podpísala dohodu o spolupráci s archívnu spoločnosťou zo Srbska, ktorej zástupca pán Nebojša Kuzmanović, riaditeľ Archívu Vojvodiny, predniesol krátky prejav.

Po úvodnej časti nasledoval prvý rokovací blok. Veronika Nováková vo svojom príspevku predstrela prehľad vývoja vodného práva na Slovensku od prvých uhorských zákonníkov až do roku 1923. Andrej Šoltész zo Stavebnej fakulty Slovenskej technickej univerzity (STU) v Bratislave priblížil vývoj ochranných a odvodňovacích stavieb na území dnešného Slovenska. Historickým prierezom pokračovala aj Emília Bednárová zo Stavebnej fakulty STU, ktorá sa venovala priehradnému staviteľstvu na území Slovenska v minulosti s presahom až do súčasnosti. Načrtla taktiež otázku priehradnej výstavby v budúcnosti. Skúsenosti s využitím, analýzou a interpretáciou najstarších rukopisných máp zo 17. – 19. storočia na príklade regulačných úprav riek na území Slovenska predniesol Peter Pišút z Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského (UK) v Bratislave. V ďalšom bloku rokovania vystúpila Eliška Švarná z Ústavu českých dejín Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe s príspevkom pripraveným spoločne s Michalom Kurzom z Masarykovho ústavu a Archívu Akadémie vied ČR, v ktorom sa zaoberali širokou škálou historických prameňov reflektujúcich pohľad na povojnové vodné diela. Spoločný príspevok kolektívu z Archívu mesta Bratislavy predniesol Miroslav Baranek. S kolegami Michalom Duchoňom a Mar-

Obr. 1. Kaštieľ v Orlovom, dejisko XXVI. archívnych dní v SR. Foto: Stanislav Krivjanský.

Obr. 2. Kaštieľska kaplnka počas organového koncertu. Foto: Stanislav Krivjanský.

tinou Rácovou predstavili archívne dokumenty z fondov a zbierok archívu hovoriace o vodných stavbách predovšetkým na území Bratislavy. Úlohu archívnych dokumentov v procese vyhlasovania vodohospodárskych objektov za pamiatky a pri ich obnove ocenila vo svojom príspevku Tereza Bartošiková z Pamiatkového úradu Slovenskej republiky (SR). Problematike sa venovala na príklade Zimného prístavu v Bratislave a ďalších objektov. Poslednou prednášajúcou prvého dňa bola Nikola Danišová z Pamiatkového úradu SR, ktorá priblížila osud kultúrnych pamiatok zasiahnutých výstavbou vodných diel. Záverečná diskusia upozornila na bohatú dokumentačnú základňu prameňov k dejinám vodných diel na katastrálnych úradoch. Zaznela aj otázka, či je nevyhnutné v budúcnosti stavať nové vodné diela. E. Bednárová v tejto súvislosti poukázala na ich širší význam a pozitívny vplyv, napr. pri potrebe zabezpečiť vodu pre suchšie regióny či následnej údržbe existujúcich diel. Po diskusii boli pre

záujemcov premietnuté filmové dokumenty z výstavby vodných diel, ktoré pripravila Jana Stradiotová z Národného filmového archívu Slovenského filmového ústavu. Záver dňa mali účastníci možnosť stráviť exkurziou do CO krytov v Považskej Bystrici alebo na organovom koncerte Pavla Tvrdeho v kaštielskej kaplnke, ktorý pokračoval rozhovormi pri čaši dobrého prosecca.

Program druhého dňa odštartoval prednáškou Miroslava Martinického zo Štátneho archívu v Žiline so sídlom v Bytči, ktorý hovoril o najstarších pokusoch o reguláciu rieky Váh na území niekdajšej Trenčianskej stolice. Vodné dielo Dolné Kočkovce – Ladce z pohľadu archívnych dokumentov uložených vo fonde Krajinského úradu v Bratislave predstavil Lukáš Repjak zo Slovenského národného archívu. Z dokumentov tohto archívu vychádzal aj príspevok Michala Bartala a Jany Kafúnovej, ktorí priblížili účely a vznik Vážskej kaskády v rokoch 1945 – 1960. Okolnosti výstavby Priehrady mládeže v rokoch 1949 – 1958 prezentoval Pavol Makyna z Pedagogickej fakulty UK v Bratislave a z Ústavu pamäti národa. Úlohu peňažných ústavov na financovaní vodných diel na Slovensku po roku 1948 ozrejmil František Chudják z Národnej banky Slovenska. Poukázal tiež na neadekvátne zaobchádzanie s vysídlencami zo zaplavených oblastí, ktorí sa v konečnom dôsledku nedočkali primeranej náhrady za radikálny zásah do ich života. Dôsledky budovania vodných diel sa dotkli aj kultúrnych pamiatok, pre ktoré existovali rôzne prístupy. Mária Jurčová z Pamiatkového úradu SR rozprávala o objektoch z oblastí Liptovskej Mary, ktoré sa buď zachovali, premiestnili, vyrobila sa ich kópia alebo sa zlikvidovali. Niektoré rozobraté pamätihodnosti sa už nedočkali opätovného postavenia. Posledný príspevok venovaný hlavnej téme archívnych dní predniesol Leonard Ambróz zo Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši. Ponúkol pohľad na zanikajúcu prírodnú rezerváciu Biskupice pri Dunaji – Ostrov kormoránov a prínos vodného diela Gabčíkovo, ktoré znamenalo transformáciu územia a stalo sa útočiskom ďalších ohrozených živočíšnych druhov.

Po krátkej diskusii nasledovala príprava na exkurzie. V spolupráci s miestnymi odborníkmi bola zabezpečená prehliadka Vodného diela Nosice – Priehrady mládeže, Považského hradu a kaštieľa Burg. Účastníkom sa tak naskytila príležitosť ocitnúť sa v šachte pod úrovňou dna priehrady. Druhá skupina si naopak mohla vychutnať panoramatický výhľad na krásny región. Druhý deň zakončil slávnostný večer. Zúčastnil sa ho aj primátor mesta Po-

Obr. 3. Kuloárne rozhovory na záver prvého dňa rokovania. Foto: Stanislav Krivjanský.

Obr. 4. Rokovacia miestnosť na začiatku druhého dňa rokovania. Foto: Stanislav Krivjanský.

važská Bystrica, ktorý v krátkom príhovore vyzdvihol aktivity pracoviska Archívu Považská Bystrica. Osobitne zdôraznil oduševnený prínos vedúcej Heleny Hollej, ktorá ako hlavná organizátorka XXVI. archívnych dní poďakovala spolupracovníkom, sponzorom a všetkým dobrodincom. Obzvlášť vyzvala aj menšie kolektívy k odvahe usporiadať toto obľúbené podujatie. Hlavným bodom programu slávnostného večera bola slávnostná prezentácia Biografického slovníka slovenských archivárov. Prítomní boli zástupcovia oboch vydavateľov. Za Ministerstvo vnútra SR, odbor archívov a registratúr sa prihovorila riaditeľka Mária Mrižová, za SSA predsedníčka Martina Orosová. Na tvorbe slovníka sa podieľali štyria editori: Henrieta Žažová, Štefan Hrivňák, Mária Feješová, Marek Rímsky a 297 autoriek a autorov. Grafickú úpravu zabezpečovala Margaréta Hernando. Viacerí z menovaných boli prítomní na prezentácii aj osobne. Slovník obsahuje 967 biografí archivároek a archivárov od 16. sto-

Obr. 5. Účastníci exkurzie do kaštieľa Burg v Považskom Podhradí. Foto: Stanislav Krivjanský.

Obr. 6. Nádvorie Považského hradu s účastníkmi exkurzie. Foto: Stanislav Krivjanský.

ročia po súčasnosť, ide teda o výnimočný počin slovenskej archívnej komunity. Jednému z nich, ako už býva zvykom, sa SSA aj tentokrát rozhodla udeliť pamätnú plaketu. Ocenenie za zásluhu o napĺňanie poslania SSA prevzala Mária Hajduová, bývalá

riaditeľka Archívu mesta Košice. Večer pokračoval v dobrej nálade a pri živej hudbe do neskorej noci.

XXVI. archívne dni obohatili svojou účasťou aj zahraniční hostia. Z Českej republiky zavítal David Valúšek, podpredseda Českej archívnej spoločnosti. Poľskú archívnu spoločnosť (Polskie Towarzystwo Archiwalne) reprezentovala Joanna Kapitan. Maďarskú archívnu spoločnosť (Magyar Levéltárosok Egyesülete) zastupovali Andrea Farkasová a predseda István Kenyeres. Z Chorvátskej archívnej spoločnosti pricestovali Silvija Babić a Mladen Babić. Vyššie spomínaný nový partner SSA, archívna spoločnosť zo Srbska, vyslala štyroch zástupcov, Nebojša Kuzmanovića, Ljiljanu Bubnjević, Vladimira Mucibabića a Snežanu Radović. Pre hostí bol pripravený samostatný program. V prvý deň navštívili Trenčiansky hrad a na ďalší skláreň Rona v Lednických Rovniach.

Tretí deň archívnych dní bol venovaný workšopu k téme predarchívnej starostlivosti a správy registratúry. S myšlienkou usporiadať takýto workšop prišiel člen výboru SSA Michal Bernát, ktorý zo svojej dlhoročnej praxe správcu registratúry vo viacerých súkromných spoločnostiach vidí mnohé problémy čakajúce na svoje riešenie. Hlavným cieľom workšopu bolo nadviazať kontakty so zamestnancami štátnych archívov – predarchivármi, pomenovať konkrétne najpálčivejšie problémy a spoločne hľadať ich riešenia. Workšop bol rozdelený do dvoch častí. V prvej časti sa teóriou predarchívnej starostlivosti zaoberala Mária Munková. Vo svojej prednáške predstavila vývoj pohľadov na predarchívnu starostlivosť, na rozdiely medzi predarchívnu starostlivosťou a správou registratúry a na podstatné body teórie predarchívnej starostlivosti. V rámci prvého bloku vystúpila s druhou prednáškou Veronika Nováková, ktorá sa zamerala na ťažkosti spojené s predarchívnu starostlivosťou. Venovala sa predovšetkým nejasnostiam v teoretickej rovine, ktoré sa prejavujú v komplikáciách pri praktickom výkone starostlivosti. K takýmto nejasnostiam patrí napríklad charakteristika pôvodcu, vymedzenie archívneho dokumentu, ťažkosti s evidenciou archívneho dedičstva... Po prestávke predstavili svoju prednášku Michal Bernát a Jozef Meliš. Zamerali sa v nej predovšetkým na najnovšie výzvy a ťažkosti správcov registratúr v súkromných spoločnostiach. Správca registratúry sa v súčasnosti ocitá na rôznych pozíciách – ako súčasť interného auditu, ako procesný analytik, ako manažér dodávateľov..., musí čeliť výzvam nových IT systémov používaných na správu dokumentov a predovšetkým všeobecným

Obr. 7. Prezentácia publikácie *Biografický slovník slovenských archivárov počas slávnostného večera*, zľava Martina Orosová, Mária Mrižová, Štefan Hrivňák, Mária Feješová. Foto: Stanislav Krivjanský.

Obr. 9. Michal Bernát počas workšopu o predarchívnej starostlivosti. Foto: Stanislav Krivjanský.

ťažkostiam so správou elektronických dokumentov. Po prednáške nasledovala diskusia, do ktorej sa zapojili účastníci workšopu z radov správcov registratúr a zamestnancov štátnych a špecializovaných archívov. Všetci sa zhodli na tom, že ťažkosti spojené so správou sú metodologické výzvy, pričom chýba účinný mechanizmus vzdelávania predarchivárov v tejto téme. Na záver workšopu vystúpila predsedníčka SSA Martina Orosová, poďakovala sa všetkým účastníkom za ich prístup a záujem o problematiku. Zhrnula najdôležitejšie poznatky, ktoré vyplynuli z workšopu, a na ich podklade navrhla, aby SSA pokračovala v takýchto

tematických workšopoch a uskutočňovala vzdelávacie aktivity pre archivárov, predarchivárov a správcov registratúr.

Na úplný záver archívnych dní predsedníčka SSA poďakovala všetkým organizátorom tohto vydareného vedeckého podujatia. Vďaka ich úsiliu mohli tohtoročné archívne dni prebiehať v krásnom prostredí historického kaštieľa, ktorý istý čas slúžil ako sídlo okresného archívu.

Adriána Klincová – Jozef Meliš
Archív Slovenského národného múzea –
Allianz – Slovenská poisťovňa, a. s.

Obr. 8. Účastníci slávnostného večera na nádvorí kaštieľa v Orlovom. Foto: Stanislav Krivjanský.

KAPITULSKÁ / OD MINULOSTI PO BUDÚCNOSŤ. KONFERENCIA O KAPITULSKEJ ULICI V BRATISLAVE

Farnosť sv. Martina v Bratislave, Ústav dejín a teórie architektúry a obnovy pamiatok Slovenskej technickej univerzity v Bratislave a Bratislavská organizácia cestovného ruchu usporiadali v dňoch 25. a 26. mája 2023 v priestoroch Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (RK CMBF UK) konferenciu o Kapitulskej ulici v Bratislave s názvom *Kapitulská / od minulosti po budúcnosť*. Konferencia si dala za cieľ otvoriť diskusiu o využití potenciálu tohto verejného priestoru pre rast života a kultúry. Stretli sa na nej odborníci na históriu, pamiatkovú obnovu a rozvoj turizmu. Záštitu nad podujatím prevzal bratislavský arcibiskup metropolita Mons. Stanislav Zvolenský a primátor hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislava Matúš Vallo.

Jednotlivé prednášky boli rozdelené do troch tematických okruhov: *Kapitulská a jej stopa v dejinách*, *Cirkev vo vzdelávaní a kultúre na Kapitulskej ulici* a *Kapitulská ako kultúrne dedičstvo mesta*. Prvý rokovací deň otvoril Mons. Stanislav Zvolenský a starosta mestskej časti Bratislava-Staré Mesto Matej Vagač krátkym príhovorom. Príspevky prvého bloku prezentovali závery historických výskumov posledných rokov. Najstaršie dejiny z pohľadu archeológov priblížili Margaréta Musilová a Petra Šimončíčová Koóšová z Mestského ústavu ochrany pamiatok v Bratislave. Pohľad historika na stredoveké obdobie Kapitulskej ulice predstavil Juraj Šedivý z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (FiF UK). Prehľad dejín Bratislavskej kapituly na sklonku stredoveku prezentovala Miriam Hlavačková z Historického ústavu SAV v Bratislave. Frederik Federmayer z FiF UK v Bratislave sa vo svojom príspevku venoval vývoju Kapitulskej ulice v rannom novoveku s dôrazom na jej obyvateľstvo. Jednotlivé sochy, obrazy a nápisy ako historické stopy predstavil Mons. Jozef Haľko, pomocný biskup Bratislavskej arcidiecézy a pedagóg z RK CMBF UK v Bratislave.

Druhý blok sa zaoberal predovšetkým vzdelávaním a kultúrou. Klára Mészárosová z Univerzitnej knižnice v Bratislave (UKB) prednášala o vzdelávaní na susediacich uliciach – Kapitulskej a Klariskej v 17. až 20. storočí. Veronika Buríková Bakičová taktiež z UKB predstavila Cirkevný hudobný spolok pri Dóme sv. Martina v Bratislave s presahom

Obr. 1. Exkurzia účastníkov konferencie po Kapitulskej ulici. Zdroj: Rímskokatolícky farský úrad sv. Martina v Bratislave.

Obr. 2. Pohľad do auditória. Zdroj: Rímskokatolícky farský úrad sv. Martina v Bratislave.

na osobnosť Jána Albrechta a neskorší súbor *Musica aeterna*. Posledný príspevok predniesol Peter Slepčan, správca Farnosti sv. Martina v Bratislave a pedagóg z RK CMBF UK v Bratislave, ktorý sa zaoberal témou vzdelávania, diplomacie, spolkov a tlače na Kapitulskej s dôrazom na obdobie medzi rokmi 1918 až 1950. Účastníci konferencie mali na záver dňa možnosť zúčastniť sa na exkurzii po Kapitulskej, pričom mohli nazrieť na nádvorie mestskej fary či Esterházyho paláca.

Na úvod druhého dňa sa prihovril primátor hlavného mesta SR Bratislava Matúš Vallo a podpredseda Bratislavského samosprávneho kraja Juraj Štekláč. Jednotlivé prednášky poukazovali na kultúrne dedičstvo Kapitulskej ulice. Jej potenciál pre cestovný ruch načrtla Ľudmila Novacká z FIJET SLOVAKIA, Bratislava Tourist Board. Po-

Obr. 3. Malba Kapitulskej ulice vyhotovená pri príležitosti konania konferencie.

Zdroj: Rímskokatolícky farský úrad sv. Martina v Bratislave.

známky k metodike obnovy kultúrnych pamiatok zachovaných na Kapitulskej ulici priblížil Pavol Paulíny z Ústavu dejín a teórie architektúry a obnovy pamiatok STU v Bratislave. Elena Sabadošová, súkromná bádatelka, prezentovala niektoré realizované architektonicko-historické výskumy. Náročný proces obnovy Domu Albrechtovcov ako kultúrneho centra predstavil Igor Valentovič z občianskeho združenia Albrecht Forum. O projekte rekonštrukcie a dostavby Esterházyho paláca hovoril na záver rokovacieho bloku Ladislav Németh z firmy Adif, s. r. o. Pre účastníkov bola pripravená aj videoprojekcia krátkeho filmu s ukážkami hraných a dokumentárnych filmov odohrávajúcich sa na Kapitulskej ulici.

Na záver konferencie zaznela výzva prispieť do pripravovaného zborníka, v ktorom by okrem prednášaných príspevkov mali dostať priestor aj ďalšie súvisiace témy. Zborník sa má stať dôleži-

tu pomôckou pre ďalšie kroky pri obnove Kapitulskej ulice a zároveň pre prezentáciu jej historického, architektonického a duchovného bohatstva. Uskutočnená konferencia tento proces začala. Stala sa dôležitým míľnikom na prepojenie samosprávy, cirkevnej správy, vlastníkov, odborníkov a všetkých záujemcov o tento výnimočný verejný priestor. Bohatá diskusia, ktorá sa rozvíjala po každom prednášanom príspevku poukázala na osobitý charakter ulice a tiež potreby zachovať určité genius loci, no zároveň zabezpečiť jeho udržateľnosť. Konferencia teda otvorila diskusiu a ponúkla tézy pre odbornú obec a samosprávu. Výstupy tak môžu napomôcť k skvalitneniu verejného priestoru s dôrazom na požiadavky vlastníkov, rezidentov a domácich i zahraničných návštevníkov.

Adriána Klincová

Archív Slovenského národného múzea

DEŇ OTVORENÝCH DVERÍ VO VRANOVSKOM ARCHÍVE

Medzinárodný deň archívov si pripomíname 9. júna. V tento deň v roku 1948 organizácia UNESCO založila Medzinárodnú radu archívov. Pri tejto príležitosti sa otvárajú brány archívov po celom svete, aby verejnosť mohla nazrieť aj do priestorov, ktoré počas bežného roka nie sú prístupné. Ministerstvo vnútra SR, Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Vranov nad Topľou zorganizovalo 7. júna 2023 vo svojich priestoroch Deň otvorených dverí (DOD).

Súčasťou programu boli okrem prehliadky archívnych priestorov aj ukážky najzaujímavejších archívnych dokumentov, ktoré sú v starostlivosti pracoviska. Veľkú pozornosť si získala mapa katastrálneho územia Petkovce z roku 1862, ktorá v roku 2018 prešla kompletným reštaurovaním. U žiakov základných škôl dominoval záujem o školské kroniky. S rešpektom si zalistovali v matričných knihách, pri nich im pracovníčka názorne predviedla, ako bádatelia využívajú údaje pre vypracovanie rodokmeňov v súčasnosti takých moderných. Osviežením programu bola aj možnosť vyskúšať si techniku písania na mechanickom písacom stroji či telefón s klasickým vytočením telefónneho čísla. Nadšenie u žiakov bolo vidno aj pri skladaní archívnych škatúľ. Dospelí si so záujmom prezerali okrem iného aj pamätné knihy z ich rodných obcí. Starí Vranovčania sa nostalgicky vrátili do svojich mladých čias cez vystavené dobové fotografie mesta Vranov nad Topľou.

Komentovaným výkladom pracovníci archívu v rámci DOD predstavili aj inštalovanú výstavu *História Červeného kríža vo Vranove nad Topľou cez archívne dokumenty*, ktorá je venovaná 100. výročiu vykonania prvej transfúzie na Slovensku uskutočnenej MUDr. Jánom Kňazovickým. Komentovaný výklad o výstave vhodne dopĺňali ukážky poskytovania prvej pomoci, ktoré nám s ochotou odpredzentovali členovia Územného spolku Slovenského Červeného kríža vo Vranove nad Topľou. Aj touto cestou im srdečne ďakujeme.

Celkový počet návštevníkov a ich prejavovaný záujem o dianie v archíve či poznanie histórie je signálom, že aj v roku 2024 DOD bude mať svoje pokračovanie.

Daniela Ihnátová
Štátny archív v Prešove,
pracovisko Archív Vranov nad Topľou

Prednáška o výstave počas DOD. Zdroj: Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Vranov nad Topľou. Foto: Štefan Vozár.

Komentovaný výklad o vystavených dobových fotografiách mesta Vranov nad Topľou. Zdroj: Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Vranov nad Topľou. Foto: Štefan Vozár.

Nácvik poskytovania prvej pomoci pod odborným dozorom členky Územného spolku Slovenského Červeného kríža vo Vranove nad Topľou. Zdroj: Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Vranov nad Topľou. Foto: Štefan Vozár.

DNI OTVORENÝCH DVERÍ V ŠTÁTOM ARCHÍVE V TRNAVE, PRACOVISKO ARCHÍV GALANTA SO SÍDLOM V ŠALI

Každoročne si 9. júna pripomínáme Medzinárodný deň archívov. V tento deň v roku 1948 organizácia UNESCO založila Medzinárodnú radu archívov v Paríži. Viaceré archívy v tento deň otvoria pre verejnosť svoje brány a ukážu, čo sa ukrýva za stenami archívov. Nebolo to inak ani na našom pracovisku. Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali sa tejto krásnej tradície drží už od roku 2004. Naším cieľom je poukázať nielen na fungovanie archívu, na dôležitosť a poslanie našej inštitúcie, ale aj vždy pripraviť čosi zaujímavé a nové pre našich návštevníkov. Ako sa jeden z najmenších návštevníkov archívu vyjadril: „Už som tu tretíkrát, ale vždy sa tu dozviem niečo nové.“ Vďaka jeho slovám sme spokojní, pretože vieme, že sa nám v napĺňaní našich cieľov darí.

Obr. 2. Výstava na poschodí archívu.

Zdroj: Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali.

Obr. 1. Návštevníci hrajú archívne pexeso.
Zdroj: Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali.

Dni otvorených dverí sa v archíve v Šali uskutočnili 8. a 9. júna 2023. Ako každý rok bola pripravená podnetná aktivita pre najmenších návštevníkov – skladačka, puzzle, ako novinku si naši návštevníci vyskúšali hru pexeso. Pexeso bolo netradičné, archívárske. Na obrázkoch sa objavili mnohé predmety, budovy, ktoré súvisia priamo s prácou archivárov v Šali. Na prízemí návštevníkov čakala súťaž v skladaní archívnych škatúl, počas nej sa viacerí dozvedeli o druhoch škatúl využívaných v archívoch, ale tiež si mohli precvičiť svoju rýchlosť a šikovnosť. Víťazi boli odmenení Medailou šikovného mladého archivára 2023.

Každý návštevník získal menovaci dekrét veliteľa verejného požiarného zboru. Tento dekrét si s pomocou pracovníkov archívu návštevníci vyplnili a zapečatili červenou pritlačenou pečatou. Takúto pečať si mohli vyrobiť na prízemí archívu. Okrem pečatenia si návštevníci mohli na prízemí vyskúšať aj napísanie listu spôsobom, akým písali naši predkovia. Písací nástroj, pero či ceruzka, bol nahradený husím brkom. Pečatenie a písanie upútalo okrem detí aj dospelých, medzi ktorými sa objavili aj Poliaci, ktorí si svoju pohľadnicu pripravenú na odoslanie vypísali práve týmto nevšedným písacím nástrojom.

Na poschodí čakala záujemcov nová výstava na tému *Archívy, známe – neznáme inštitúcie*. Prvou dominantou tejto výstavy je 3D rodokmeň archívu. Poukazuje na vznik archívu, na jeho pôvodcov. Právnymi predchodcami nášho pracoviska boli Mestský archív v Šamoríne a tiež okresné archívy, ktoré vznikli na základe územnosprávneho členenia od 1. februára 1949 v okresoch Dunajská Streda, Galanta, Sereď, Šaľa, Šamorín a Veľký Meder

Obr. 3. Písanie husím brkom. Zdroj: Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali.

Obr. 4. Odborný výklad pre nadšencov genealogického výskumu. Zdroj: Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali.

(predtým Čalovo). Výstava poukazuje na celkový rozvoj a vývin archívu v Šali. Oboznamuje s druhmi a počtami archívnych fondov uložených na archívnom pracovisku v Šali. Z dôvodu častých otázok o fungovaní archívu, o možnosti vypísania žiadostí či bádania, je časť výstavy venovaná práve odpoveďiam na tieto otázky.

Keďže ďalšou zo sprístupnených výstav bola výstava *Pomáhať, chrániť a zachraňovať*, tematicky boli pre najmenších návštevníkov pripravené rôzne omaľovánky hasičov, policajtov a sestričiek. V bádateľni archívu si mohli návštevníci prezrieť inventáre, rôzne publikácie archívu, ocenenia udelené archívu mestom Šaľa, ale tiež mali možnosť si posedieť pri krátkom videu, ktoré predstavovalo prácu a fungovanie archívu za uplynulé roky. Okrem toho sa v bádateľni nachádzala ukážka možností degradácie dokumentov a druhy úložných jednotiek zo súčasnosti. Cieľom bolo poukázať na dôležitosť správnej ochrany archívnych dokumentov.

Počas odborného výkladu pracovníkov archívu záujemcovia získali nové vedomosti o budove kaštieľa v Šali, kde sídli archív. Výstava k dejinám budovy je inštalovaná v pivničných priestoroch, a tak v letnej horúčave návštevníci obdivovali aj stavbárske umenie predošlých generácií, ale aj rôzne podoby kaštieľa. Pre tých najzvedavejších bola pripravená možnosť nahliadnutia do kancelárskych a skladových priestorov. Regálová technika archívu očarila nejedného návštevníka. Nadšenci genealogického výskumu mohli nazrieť do matrik a vďaka odbornému poradenstvu získali návod na začatie výskumu.

Dni otvorených dverí sa stali pre viacerých rodinným výletom alebo aj splneným snom. Veľkí aj malí návštevníci si odnášali okrem nových vedomostí a nápadov aj spokojnosť a úsmev. Počet návštevníkov nášho archívu v tomto roku bol vyšší ako 500. Pre veľký záujem sme koncom júna privítali aj základnú školu z nášho regiónu so všetkými 9-timi triedami. Na záver môžeme skonštatovať, že ciele podujatia sa podarilo naplniť a naši návštevníci odchádzali spokojní.

Judita Szekeresová Kováčsová
Štátny archív v Trnave,
pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali

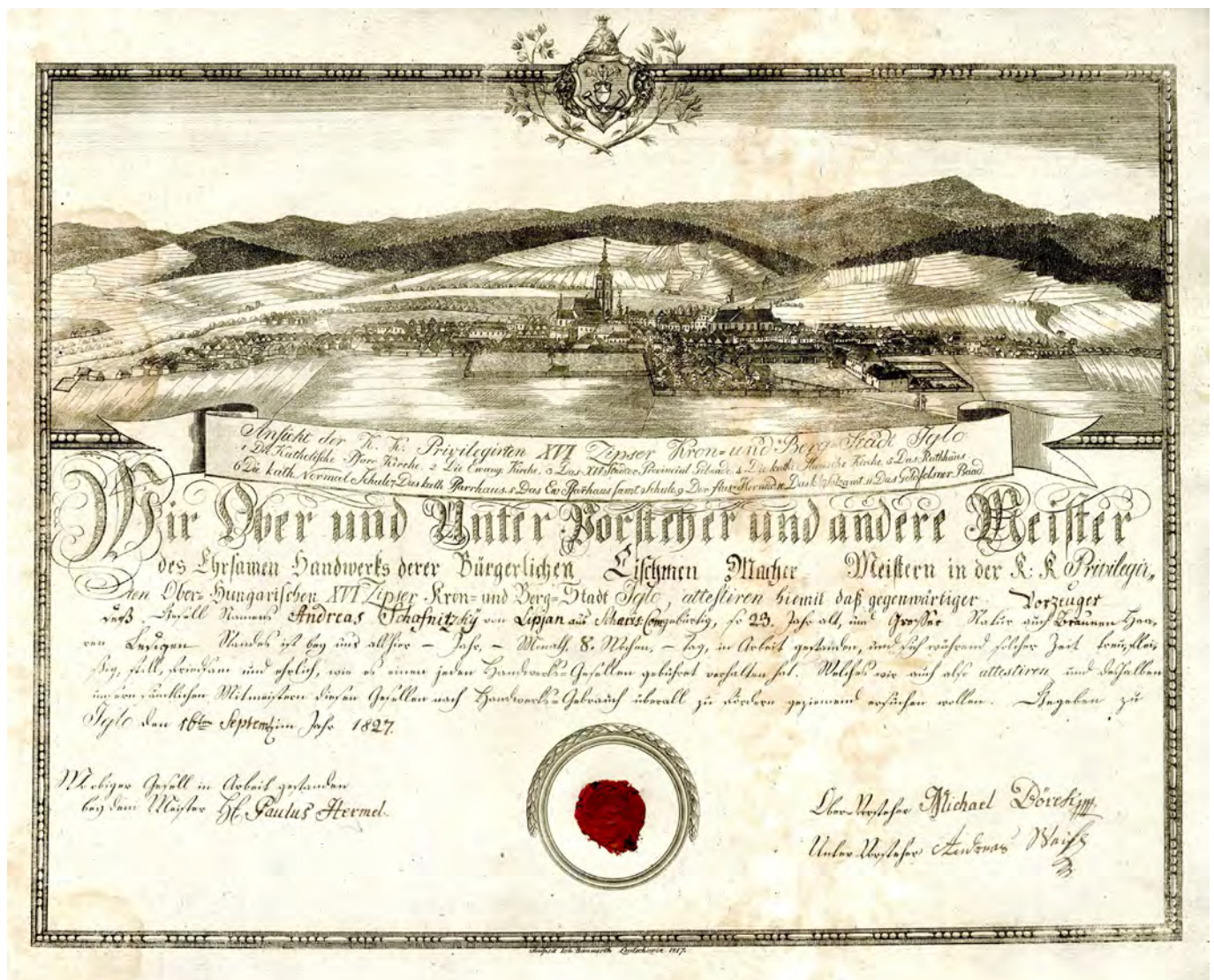

DEŇ OTVORENÝCH DVERÍ V SPIŠSKOM ARCHÍVE V LEVOČI

Štátny archív v Prešove, špecializované pracovisko Spišský archív v Levoči pripravil 9. júna 2023 vo svojich priestoroch už dvanásť ročník Dňa otvorených dverí spojený s výstavou rozmanitých obrazových archívnych dokumentov týkajúcich sa spišského regiónu *Spiš v obrazoch*.

Široká verejnosť mala možnosť vidieť vystavené mapy, plány, projekty, veduty, fotografie, pohľadnice či plagáty, ktoré sme vybrali z našich archívnych fondov a zbierok. Najstarším prezentovaným dokumentom bola mapa Spišskej župy z roku 1780 z archívneho fondu Spišská župa, na ktorej vidieť vyznačené výsadné územie Provincie XVI spišských miest a X spišských kopijníkov. Záujmu sa tešili aj veduty mesta Kežmarok a Spišská Nová Ves na výučných listoch zo začiatku 19. storočia. Práve výučný list zo Spišskej Novej Vsi ponúka panora-

matický pohľad mesta, kde dominuje ešte pôvodná kostolná veža, a nie tá dnešná, najvyššia na Slovensku (obr. 1). Za zmienku stoja aj projekty a návrhy baziliky na Mariánskej hore v Levoči z osobného fondu architekta Eugena Ormaya z prelomu 19. a 20. storočia. Nesporne zaujali aj fotografie a negatívy z osobných fondov rodiny Matz, ktorá prevádzkovala fotoateliér v Spišskej Novej Vsi či jedinečné fotografie kúpeľov v Novej Ľubovni, ktoré vlastnili Probstnerovci (obr. 2). Veľký obdiv zožali umelecké fotografie z archívneho fondu významného Kežmarčana Alfréda Grosza, veľkého milovníka tatranskej prírody. Zbierku pohľadníc zo Spiša sme na výstave prezentovali cez počítač na monitore, keďže ju už dávnejšie máme v digitálnej podobe k dispozícii pre bádateľov. Ďalšia zbierka, z ktorej sa predložili obrazové dokumenty, bola Zbierka tlačív, plagátov a letákov dokumentujúca propagáciu zaujímavých podujatí a momentov zo Spiša.

Obr. 1. Veduta mesta Spišská Nová Ves z archívneho fondu Magistát mesta Levoča. Zdroj: Štátny archív v Prešove, špecializované pracovisko Spišský archív v Levoči.

Obr. 2. Vila Probstnerovcov v kúpeľoch v Novej Ľubovni z roku 1896 z archívneho fondu Rodina Probstner z Novej Ľubovne. Zdroj: Štátny archív v Prešove, špecializované pracovisko Spišský archív v Levoči.

Obr. 3. Návštevníci DOD v archíve v Levoči. Zdroj: Štátny archív v Prešove, špecializované pracovisko Spišský archív v Levoči.

Výstava prilákala nielen žiakov a študentov levočských škôl, ale aj rôznych záujemcov o históriu nášho regiónu (obr. 3). Pracovníci archívu ochotne odpovedali na otázky týkajúce sa vystavených dokumentov, vysvetľovali činnosti súvisiace s fungovaním archívu, akými sú spracovanie archívnych fondov, predarchívna starostlivosť či reštaurátorské práce.

Tohtoročný Deň otvorených dverí navštívilo okolo sto ľudí, čo je veľmi priaznivá bilancia. Tešíme sa, že sme touto formou mohli širokej verejnosti priblížiť náš archív a upozorniť na dôležitosť jeho postavenia v spoločnosti.

Monika Fekiačová
Štátny archív v Prešove,
špecializované pracovisko Spišský archív v Levoči

TÚLAVÉ TOPÁNKY NAŠICH PREDKOV

Vernisáž výstavy a Dni otvorených dverí v Štátnom archíve v Trnave

Štátny archív v Trnave si už niekoľko rokov drží tradíciu sprístupniť verejnosti v každom roku novú výstavu archívnych dokumentov. Ani tento rok nie je výnimkou. Po niekoľkomesačných prípravách sme vo štvrtok 8. júna slávnostne otvorili výstavu s názvom *Túlavé topánky našich predkov* zameranú na cestovanie v minulosti.

Výstavu otvorila riaditeľka Štátneho archívu v Trnave Júlia Ragačová spolu s predsedom Trnavského samosprávneho kraja Jozefom Viskupičom a jeho podpredsedom Rastislavom Mrázom v prítomnosti kurátorky výstavy Romany Luchavovej, riaditeľky Západoslovenského múzea v Trnave Martiny Bocánovej a riaditeľa Knižnice Juraja Fándlyho v Trnave Pavla Tomašoviča. O kultúrny program sa postarali žiačky Súkromného tanečného konzervatória Dušana Nebylu, vďaka ktorým sa bádateľňa archívu na pár chvíľ premenila na tanečnú sálu.

Po úvodnom slove a tanečných vystúpeniach sa hostia presunuli do výstavných miestností. Výstavou ich svojím výkladom previedla naša kolegyňa a zároveň jej kurátorka Romana Luchavová. Časový záber sprístupnených dokumentov skutočne nebol malý počínajúc účtovnou knihou mesta Trnavy z roku 1556 až po súčasnosť. Zo 17. – 18. storočia nechýbajú svedectvá o službe remeselníkov z rôznych miest. Rozsiahlu súčasť výstavy tvoria vandrovné knižky z 19. storočia, na základe ktorých je zhotovená mapa s vandrovkami ôsmich tovarišov

Obr. 1. Slávnostné otvorenie výstavy, zľava Jozef Viskupič, Júlia Ragačová, Romana Luchavová, Rastislav Mráz, Martina Bocánová, Pavol Tomašovič. Zdroj: Štátny archív v Trnave.

Obr. 2. Hostia vernisáže výstavy počas prehliadky.
Zdroj: Štátny archív v Trnave.

Obr. 3. Uvítanie školákov v archíve.
Zdroj: Štátny archív v Trnave.

naprieč celou Európou. Nechýba ani evidencia privandrovaných tovarišov z konca 18. storočia.

K cestovaniu patria aj návštevy viacerých významných osobností, ktoré k nám prichádzali z rôznych dôvodov, či už to boli politické návštevy alebo rekreácia, najčastejšie v piešťanských kúpeľoch. Návštevníci výstavy si mohli prečítať o cestách zástupcov vlády, vojenských predstaviteľov, ale dokonca aj princezien, maharadžov alebo prvého československého kozmonauta. Na výstave nechýbajú ani evidencie kúpeľných hostí a nezabudli sme ani na školské výlety z obdobia Prvej republiky.

Cestovalo sa aj za prácou či lepším životom. S takýmito cestami bolo spojené aj značné riziko, na dôkaz čoho je u nás vystavený list upozorňujúci na nelegálny vývoz dievčat, informácie o spoločnostiach, ktorými sa mohli československí vystaňovalci bezpečne prepravovať alebo aj nariadenie pátrania po neznámych osobách a podvodníkoch, ktorí lákali ľudí na cesty do zámoria. Za prácou sa necestovalo iba od nás, ale aj k nám. Dokazujú to záznamy o bulharských záhradníkoch v okolí Hlohovca či o chorvátskom podnikateľovi s gaštanovými cukrovinkami a so zmrzlinou.

Nedá sa nespomenúť, že na cestovanie a presun obyvateľstva mali v minulom storočí veľký vplyv aj vojenské povinnosti, i keď nie vždy so šťastným koncom. Návštevníci výstavy mali možnosť prečítať si stránky z denníka vojaka z Horných Orešian, kde opisuje presné miesta a udalosti, ktoré zažil v prvej svetovej vojne. Neodmysliteľnou súčasťou výstavy sú cestovné pasy z 19. a 20. storočia, z nich dokonca dva vydané v USA. K téme cestovných pasov určite patria aj žiadosti o cestovný pas obsahujúce aj fotografiu či dokonca odtlačok prsta žiadateľa.

Výstava ponúka možnosť prečítať si mnohé životné príbehy, medzi ktoré patrí aj vycestovanie

piešťanského lekára Ľudovíta Komadela, ktorý sa v roku 1952 ako plavec zúčastnil olympijských hier vo Fínsku, kde obsadil 8. miesto v pretekoch 200 m na prsia. Za úspechom od nás vycestoval aj Dr. František Héger, ktorý v USA pracoval na vývoji množstva technológií, ktoré boli využité aj vo vesmírnom programe Apollo. Medzi jeho dokumentmi sa na-

Obr. 4. Návštevníci skúmajú mapu s vandrovkami tovarišov. Zdroj: Štátny archív v Trnave.

Obr. 5. Ukážka pečatenia pre verejnosť.
Zdroj: Štátny archív v Trnave.

Obr. 6. Prehliadka vystavených predmetov.
Zdroj: Štátny archív v Trnave.

Obr. 7. Prednáška riaditeľky PhDr. Júlie Ragačovej.
Zdroj: Štátny archív v Trnave.

chádza aj podpísaná fotografia Eugena Cernana, posledného muža, ktorý sa prechádzal po mesačnom povrchu. Túto je tiež možné na výstave vidieť.

Keďže hádam najznámejší slovenský cestovateľ Móric Beňovský sa narodil v obci Vrbové, ktorá spadá do územnej pôsobnosti nášho archívu, venovali

sme priestor aj jemu. Z veľkej časti za to vďačíme Združeniu Mórica Beňovského, ktoré nám zapožičalo vlajku Mórica Beňovského, torzo slovenskej tabuľky z Madagaskaru, pamätnú medailu združenia a mnoho ďalšieho. Návštevníci výstavy sa môžu bližšie oboznámiť s jeho životom a zistiť, že bol nielen cestovateľom, ale aj vojakom a spisovateľom, že mal šesť krstných mien alebo že bol priateľom Benjamina Franklina.

Okrem archívnych dokumentov ponúka naša novootvorená výstava aj pomyselnú cestu okolo sveta pomocou trojrozmerných predmetov a suvenírov z ciest, ktoré na ňu boli zapožičané. Sú medzi nimi glóbusy, mapy, cestopisy, ale aj model aztéckej lebky, slnečník z Benátok, tradičný gruzínsky roh na pitie, samovar alebo dokonca jarmulka privezená priamo od Múru nárekov.

Na našu veľkú radosť sme výstavu mohli prezentovať nielen hosťom prítomným na vernisáži, ale i širokej verejnosti v rámci Dní otvorených dverí (DOD). Tie sa u nás kvôli pandemickej prestávke uskutočnili prvýkrát od roku 2019, a to v piatok 9. júna a v sobotu 10. júna. V piatok dopoludnia sme v archíve privítali bežmála 300 detí z trnavských škôl a aj po zvyšok podujatia sme sa tešili vysokej návštevnosti. Záujemcov čakala každú celú hodinu prehliadka budovy archívu spolu s komentovanou prehliadkou výstavy. V tvorivých dielnach si už tradične mohli vyskúšať písanie brkom, oceľovým perom, ale aj na písacom stroji. Mali možnosť poskladať si puzzle z kópií archívnych dokumentov aj vyplniť si cestovný pas z 19. storočia. Keďže témou DOD bolo cestovanie, výzvou bol aj geografický kvíz so šiestimi stanoviskami. Počas celých dvoch dní bolo možné pozrieť sa na ukážku pečatenia spolu s výkladom a v prípade záujmu si so sebou odnieť jednu z vyhotovených pečatí. Súčasťou programu bola i v tomto roku odborná prednáška, ktorej autorkou bola riaditeľka Štátneho archívu v Trnave Júlia Ragačová. Za jej názov výstižne zvolila Andersenov citát *Cestovať znamená žiť*.

Máme radosť z toho, že sme po niekoľkých rokoch mohli opäť osláviť Medzinárodný deň archívov aj za prítomnosti verejnosti a ľudí, ktorých fascinuje minulosť a sú zvedaví na výsledky našej práce. Prirodzene, výstava *Túlavé topánky našich predkov* nebola sprístupnená iba na spomínané tri júňové dni. Možnosť pozrieť si ju bude do 15. novembra 2023 v úradných hodinách archívu. Všetkých srdečne pozývame.

Barbora Kollárová
Štátny archív v Trnave

BRÁNY NOVOZÁMOCKÉHO ARCHÍVU OTVORENÉ

Mesiac jún tradične patrí Dňom otvorených dverí (DOD) v Štátnych archívoch. Pracovníčky novozámockého archívu nelenili a v dňoch 15. – 16. júna 2023 už po štvrtýkrát otvorili svoje brány širokej verejnosti. Hlavnou témou podujatia bol priemysel v okrese Nové Zámky. V priestoroch bádateľne bola pripravená výstava archívnych dokumentov zameraná na najvýznamnejšie podniky v okrese. Vyzdvihnúť sme chceli najmä Juhoslovenské celulózy a papierne Štúrovo, dnes známe ako Smurfit Kappa. Podnik patril medzi najväčšie svojho druhu v Československu a výrobou strešných hydroizolačných materiálov a flutingu sa radil k najväčším v strednej Európe. Ďalej chceme upozorniť na koncernový podnik Tesla, ktorý dodnes pokračuje vo výrobe žiaroviek a osvetlení, i keď pod novým názvom Osram, a. s., a na spoločnosť Brašňa, ktorá vyrábala kabelky a príručné tašky. Dámy si mohli prelistovať v dobových katalógoch, kde určite objavili tú kabelku, ktorú možno ešte stále môžu nájsť v skrini svojich starých mám. Návštevníci si mohli prečítať o histórii podnikov Elitex, Milex, Šurianský cukrovar, Váhostav, Agrostav, Elektrosvit, Renokov a mnoho iných. Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Nové Zámky má veľkú zbierku fotografií z rôznych podujatí v spomenutých podnikoch, osláv 1. mája a podobne. Tieto fotografie boli súčasťou výstavy a mnohí návštevníci DOD, medzi nimi bývalí zamestnanci týchto firiem, sa mohli nájsť na obrázkoch a zaspomínať na prvé zamestnania a kolegov. Veľké poďakovanie patrí podnikom, ktoré nás podporili a zapožičali reklamný materiál, fotografie, dobové letáky, ktoré nám krásne doplnili výstavu. Konkrétne ide o tieto: Jednota, spotrebné družstvo, Nové Zámky, Osram, a. s., Nové Zámky a Pastorkalt, a. s., Nové Zámky.

Obr. 1. Návštevníci DOD počas prehliadky výstavy.
Zdroj: Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Nové Zámky.

Záujemcovia sa mohli presunúť do skladových priestorov, vyskúšať si potočiť kompaktný regál, čo malo veľký úspech najmä u žiakov. Archivárky im pripravili ukážky matričných kníh, kde mohli porovnať, ako sa menil štýl a jazyk matrik počas rakúsko-uhorskej monarchie a po prvej svetovej vojne. Tiež im priblížili prácu v archíve, ako prebieha genealogický výskum a zodpovedali ich otázky ohľadne archívu a archívneho materiálu. Na záver si záujemcovia mohli vyskúšať písanie brkom a na pamiatku si zobrali potvrdenie o účasti na Brigáde socialistickej práce, ktorú si mohli zároveň vlastnoručne spečatiť. Ešte predtým ale museli vyplniť kvíz, ktorý od nich žiadal názvy aspoň 3 podnikov, o ktorých si mohli prečítať na výstave. To bol pri toľkých nových informáciách veľakrát problém. Okrem špinavých rúk od atramentu z archívu odchádzali s príjemným zážitkom a veríme, že sa vrátia zase o rok. Nám neostáva nič iné, ako poďakovať za hojnú návštevu, za morálnu podporu kolegov z iných archívov a veriť, že toto krásne podujatie bude pokračovať ďalšie roky.

Mgr. Monika Mikleová
Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Nové Zámky

Obr. 2. Návštevníci DOD počas prehliadky výstavy.
Zdroj: Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Nové Zámky.

Obr. 3. Návštevníci DOD pri riešení kvízu.
Zdroj: Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Nové Zámky.

KONFERENCIA O HISTÓRII MIKROREGIÓNU ČERVENÝ KAMEŇ (SPRÁVA Z PODUJATIA)

Dňa 15. júna 2023 sa na Hrade Červený Kameň konal prvý ročník konferencie o histórii Mikroregiónu Červený Kameň s názvom *Ludia – priestor – história* s podtitulom *Z doterajších výskumov v historickom regióne Červenokamenského panstva*. Organizátorom podujatia bolo transparentné združenie Mikroregión Červený Kameň združujúce deväť obcí, z ktorých osem v minulosti patrilo do Červenokamenského panstva, v spolupráci so Štátnym archívom v Bratislave, pracoviskom Archív Modra a Slovenským národným múzeom – Múzeom Červený Kameň (MČK). Cieľom konferencie bolo v prvom rade prezentovať výsledky výskumov rôzneho charakteru v tomto historickom regióne, a to pri príležitosti 750. výročia prvej písomnej zmienky o hrade Červený Kameň ako o Tíborovom hrade.

Konferenciu otvorila riaditeľka múzea na Hrade Červený Kameň Mgr. Ivana Janáčková a predseda združenia obcí Mikroregión Červený Kameň Ľudovít Ružička. Zdôraznili potrebu vzájomnej spolupráce v regióne s ťažiskovými inštitúciami a predstavili zámery konferencie. Moderovania sa ujala PhDr. Eva Kowalská, DrSc., ktorá vyzdvihla význam témy konferencie a potrebu poskytovania informácií nielen voči akademickej obci, ale aj verejnosti. Prvý blok prednášok otvorila Mgr. Mária Feješová, PhD., zo Štátneho archívu v Bratislave, pracoviska Archív Modra so svojím príspevkom *Červenokamenské panstvo : úvod do problematiky stredovekých dejín, stav a perspektívy výskumu regionálnych dejín*. Zamerala sa na ukotvenie témy v čase a priestore, počiatky a majetkové pomery Červenokamenského panstva. Priblížila rod frankofónneho pôvodu Tíborovcov a jeho hlavných predstaviteľov v kontexte so založením panstva a stavbou hradu Červený Kameň. Neopomenula ani zoznam poddanských dedín panstva v rôznych obdobiach stredoveku či výzvy v oblasti regionálneho výskumu, predovšetkým etnik cudzieho pôvodu a ich pôsobenia v tejto oblasti. Konferencia pokračovala príspevkom *Budúcnosť minulosti : Archeológia v Mikroregióne Červený Kameň. Stav a perspektívy výskumu*, ktorý predniesla archeologička z Malokarpatského múzea v Pezinku Mgr. Lenka Choma Soročinová. Zamerala sa na archeologický pohľad a históriu archeologických výskumov v malokarpatskej oblasti, sídliskové náleziská, pohrebiská

Obr. 1. Riaditeľka Múzea Červený Kameň Ivana Janáčková a predseda združenia obcí Mikroregión Červený Kameň Ľudovít Ružička otvorili konferenciu.
Foto: Rudolf Zajíček.

Obr. 2. Pohľad do auditória konferencie, ktorá sa konala v klenbovej sále.
Foto: Rudolf Zajíček.

a kultúry, ktoré boli doložené v jednotlivých obciach Mikroregiónu Červený Kameň. Ozrejmila tiež geograficko-archeologické rozdelenie oblasti a faktory určujúce početnosť archeologických nálezísk či perspektívy a možnosti skúmania do budúcnosti. Tretia v poradí vystúpila PhDr. Eva Benková, PhD., z Katedry slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave s príspevkom *Fenomén viacjazyčnosti v hospodárskej agende Červenokamenského panstva v 17. storočí*. Témou bola jazyková politika Pálfiovcov, to, aké roly hrali jednotlivé jazyky v minulosti či prepojenie na konkrétnych úradníkov, na ktorých Pálfiovci delegovali úlohy hospodárskej správy. Venovala sa tiež etnickej identite obyvateľov na panstve a približnej štatistike používaných jazykov vychádzajúc zo zachovaných dokumentov hospodárskej povahy.

Po diskusii a prestávke nasledoval druhý blok príspevkov, ktorý otvorili doktorandky z Katedry slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, a to Mgr. Pavlína Habová a Mgr. Lucia Kamanová. Tematicky nadviazali na predchádzajúcu prednášku a zamerali sa na aktuálne výskumy hospodárskej politiky Pálfiovcov v Bratislavskej stolici a úlohu jazykov v sociálnej komunikácii na Panstve Červený Kameň v novoveku. Predstavili pramennú základňu, s ktorou pracujú počas písania svojich dizertačných prác, a oblasti, na ktoré sa sústreďujú: úradnícku agendu a jednotlivých úradníkov, lesné hospodárenie a metódy skúmania enviromentálnych dejín, vzťah človeka a krajiny, osobu Rudolfa Pálfiho a jeho nasledovníkov či komunikačný jazyk v sociálnych interakciách Pálfiovcov a rodinné pozadie páfiovských úradníkov. Zaujímavosťou je využitie periodík v súvislosti s obchodnými aktivitami Pálfiovcov a otázka prenájmu majetkov na ich panstvách. Etnologické črty a charakteristiky oblasti podchytili vo svojom príspevku s názvom *Mikroregión Červený Kameň z perspektívy etnologických výskumov* PhDr. Katarína Popelková, CSc., a PhDr. Juraj Zajonc, CSc., z Ústavu etnológie a sociálnej antropológie SAV, v. v. i., v Bratislave. Sústredili sa na etnografickú charakteristiku obcí združených v mikroregióne v období záveru 19. až 1. polovice 20. storočia, ich spoločné znaky či hranice medzi tzv. podhorskou a nížinnou kultúrou. Vysvetlili tiež rozdiely medzi obcami v kontexte s odlišnou bonitou pôdy, prípadne jej nedostatkom, vinohradníctvom a majetkovými pomermi. Zároveň spomenuli špecifiká migrácie miestneho obyvateľstva, sezónnych prác a zamestnania v zahraničí, ako aj dôležitosť ovocinárstva a pestovania zeleniny v tejto oblasti. Upozornili tiež na skutočnosť, že archaickosť regiónu a konzerváciu kultúry znemožnila jeho neuzavretosť a blízkosť väčších správnych centier. Mgr. Jozef Tihányi z MČK sa vo svojom príspevku sústredil na premeny Hradu Červený Kameň a krajiny v jeho najbližšom okolí zachytené na starých maľbách, kresbách a grafikách s cieľom ich prezentácie a interpretácie. Zhromaždené známe, ale aj takmer nepoznané grafiky a vyobrazenia hradu a jeho okolia odborne objasnil a zhodnotil z pohľadu ich autora a vzniku, techniky, ale najmä lokalizácie, s dôrazom na detaily, napríklad záhrady, rybníky, ploty a podobne. Práve vyobrazenia a ich kontinuita sú mimoriadne dôležitým a vzácnym zdrojom poznania historickej krajiny či stavebného vývoja, pričom mnohokrát umožnia interpretáciu rôznych terénnych úprav alebo javov.

Obr. 3. Eva Benková z Katedry slovenských dejín Univerzity Komenského v Bratislave počas prednášky. Foto: Rudolf Zajíček.

Obr. 4. V knižnom stánku boli v ponuke na predaj regionálne publikácie. Foto: Rudolf Zajíček.

Po diskusii a obednej prestávke konferencia pokračovala príspevkom Mgr. Marty Belohorcovej z Krajského pamiatkového úradu v Bratislave, ktorá predstavila prehľad všetkých pamiatkovo chránených objektov v Mikroregióne Červený Kameň, teda celkovo 18 pamiatok. Objasnila tiež vývoj a definovanie pamiatok a ich hodnôt, ako aj právny rámec pre ich ochranu, spôsob obnovy a prezentáciu. Následne charakterizovala každú z 18 pamiatok oblasti a poukázala na možnosti a plány rekonštrukčných prác. Mnohé z pamiatok obcí združených do Mikroregiónu Červený Kameň sú pritom spojené s Jurajom Fándlym, napríklad jeho pomník v Častej, pamätný dom, pomník a náhrobník na cintoríne v Doľanoch či pomník v Budmericiach. Treba však podotknúť, že aj mnohé ďalšie objekty v oblasti by si zaslúžili status kultúrnej pamiatky, aby neprišlo k ich degradácii či v najhoršom prípade strate. Nasledo-

Obr. 5. Roll-upy prezentujúce členov združenia obcí Mikroregión Červený Kameň boli vyhotovené pri príležitosti konania konferencie. Foto: Rudolf Zajíček.

Obr. 6. Budova s klenbovou sálou v hradnom areáli, v ktorej sa konala konferencia. Foto: Rudolf Zajíček.

val príspevok *Katedra UNESCO – hľadanie identity Mikroregiónu Červený Kameň* kolektívu Katedry architektúry Stavebnej fakulty Slovenskej technickej univerzity v Bratislave, ktorý vychádzal z projektu Katedry UNESCO pre obnovu architektonického dedičstva. Hlavného slova sa ujali prof. Ing. arch. Jana Gregorová, PhD., doc. PhDr. Magdaléna Kvasnicová, PhD., a doc. Ing. arch. Jarmila Húsenicová, PhD., pričom vyzdvihli potrebu zviditeľnenia identity mikroregiónu, spolupráce rôznych inštitúcií a pracovísk. Oboznámili účastníkov konferencie s hlavnými problémami jednotlivých obcí v konfrontácii s územnými plánmi a tiež s konkrétnymi prípadmi spolupráce, napríklad s mentoringom a archívnym výskumom mlynov na úrovni celého mikroregiónu. Hlavným cieľom príspevku však bolo upozorniť na možnosti, ktorými disponuje Katedra UNESCO a spoluprácu, ktorú ponúka jednotlivým obciam v súvis-

losti s vyhotovovaním rôznych variantov obnovy a prezentácie objektov. Zároveň na konkrétnych objektoch Kaplnky sv. Anny vo Vištuku a starej fary v Štefanovej prezentovali realizáciu architektonicko-historického výskumu a zapojenie študentov do projektu. Okrem iného sa príspevok týkal aj urbanistickej logiky novej zástavby a jej skompaktovania. Na využitie poznatkov a historických tém v cestovnom ruchu a príklady dobrej praxe vo svojom príspevku poukázali výkonný riaditeľ informačného centra Turizmus regiónu Bratislava František Stano a Jiří Vitáloš z projektu Geopark Malé Karpaty. František Stano v prvom rade upozornil na to, že Bratislavský región je malý, ale pestrý a je nevyhnutné dostať turistov z domáceho i zahraničného prostredia ďalej, za hranice mesta Bratislavy. Oboznámil tiež s projektom *Cesta šľachtických rodov – Pálffy*, resp. *Po stopách rodu Pálffy* s cieľom rozvoja tematických ciest v Bratislavskom a Trnavskom kraji. Upozornil na fakt, že z pohľadu turizmu a návštevnosti je nevyhnutné vytvoriť mnohozážitkovú ponuku, resp. sieť kultúrnych, historických, technických či iných pamiatok spolu s infraštruktúrou. V príspevku pokračoval Jiří Vitáloš, ktorý prezentoval vznik a fungovanie projektu Geopark Malé Karpaty, štvrtého národného geoparku na Slovensku. Jeho cieľom je zdôrazňovať a pripomínať dôležitosť vzdelávania najmä miestneho obyvateľstva v kontexte s historickými súvislosťami a potrebu vytvárania edukačných miest. Zaujímavosťou projektu Geopark Malé Karpaty je spolupráca s miestnymi vinármi a vinohradníkmi v súvislosti s výskumom geologického podložja, to znamená vplyvu geológie na kvalitu a chuť vína. J. Vitáloš tiež predstavil ďalšie aktivity Geoparku, napríklad zapojenie základných škôl formou zážitkových exkurzií, vydávanie brožúr, organizovanie výstav a expozícií, pričom zdôraznil potrebu spolupráce s mestami a obcami pod Malými Karpatmi. Na konferencii ďalej vystúpil PaedDr. Adam Herceg z občianskeho združenia Červenokamenské panstvo, ktorý predstavil jeho činnosť. Jeho cieľom je aktívna obnova, rozvoj a údržba Hradu Červený Kameň, obcí v jeho bezprostrednom a širšom okolí, ako aj budovanie vzťahu miestneho obyvateľstva k územiu, na ktorom žijú. Dôležitá z tohto dôvodu je aktívna spolupráca s komunitami a dobrovoľnícke aktivity slúžiace na zveľadenie spoločného životného priestoru. Poukázal však tiež na nevyhnutnosť spolupráce s organizáciami a samosprávami. A. Herceg ďalej spomenul aktivity združenia, predovšetkým zriadenie historické-

ho náučného chodníka *Okolohradná potulka* pod Hradom Červený Kameň, organizáciu interpretačného seminára *Putovanie za Jurajom Fándlym* či ochranu pamiatok, napríklad reštaurovanie a údržba náhrobkov a židovského cintorína v Častej. Ako posledný dostal slovo Ján Graus z občianskeho združenia Potomkovia huncokárov, pričom načrtol tému tradícií huncokárov ako ľudí z malokarpatských lesov a ich odkazu pre súčasnosť. V prvom rade oboznámil prítomných s definíciou huncokárov a pôvodu tohto slova, lokalít ich pôsobenia, resp. miest vzniku osád, napríklad vrch Kolárske nad Limbachom, Piesok v Modre a iné. Poukázal na činnosť združenia spočívajúcu vo výskume huncokárskej populácie, združovania jej potomkov a zachovávaní odkazu „horských ľudí“ pre súčasnosť. J. Graus tiež oboznámil s objavením memoárov grófa Arthura Polzer-Hoditza obsahujúcich jeho spomienky na dovolenky v prenájatých domčekoch drevorubačov v osade Piesok v Modre. Z časti preložených memoárov citoval vybrané úryvky a treba povedať, že ide o mimoriadne prínosný a zaujímavý prameň. Nemožno opomenúť ani publikačné počiny a šírenie osvetly združenia, ako aj možnosť navštívenia múzea kultúrneho dedičstva so zameraním na huncokársku kultúru priamo na lokalite Piesok v Modre.

Po záverečnej diskusii program konferencie pokračoval pohostením a možnosťou navštíviť slávne červenokamenské pivnice v sprievode a s pútavým výkladom Mgr. Jozefa Tihányiho. Konferencia bola zo strany organizátorov pedantne pripravená a panovala na nej veľmi príjemná, uvoľnená atmosféra. Jej prínosom sú nielen nové vedomosti a informácie z územia niekdajšieho Červenokamenského panstva, ale aj nové podnety, myšlienky a možnosti vzájomnej spolupráce rôznych organizácií a samospráv. Zároveň sa plánuje vydanie zborníka príspevkov z tejto konferencie. Niekoľkokrát na nej zaznelo, že je potrebné, ba priam nevyhnutné zabezpečiť spoluprácu štátnych inštitúcií s miestnou samosprávou a združeniami. Bez spolupráce totiž nie je možné dosiahnuť ochranu pamiatok a zachovanie koloritu, charakteru a identity krásneho Mikroregiónu Červený Kameň. Realizovaná konferencia môže byť vzorom aj pre ďalšie regióny Slovenska, pričom veríme, že ani v prípade Mikroregiónu Červený Kameň nebola posledná, stane sa tradíciou a mozaika jeho bohatej histórie a kultúry sa tak bude neustále dopĺňať.

Mgr. Alena Macková, PhD.
Štátny archív v Bratislave

ŠTÁTNY ARCHÍV V TRNAVE PRI VZDELÁVANÍ TRNAVSKÝCH DETÍ

Správa z festivalu Učiaca sa Trnava

Nie je novinkou, že sa našou prácou v Štátnom archíve v Trnave snažíme venovať čas a úsilie aj deťom a študentom nášho regiónu. Každoročne organizujeme nie DEŇ otvorených dverí, ale rovno dva DNI otvorených dverí, z ktorých jeden je vyhradený práve školám. Zároveň niekoľkokrát do roka prijímame školské exkurzie či zo základných, stredných, ale aj vysokých škôl, v rámci ktorých sa snažíme priblížiť fungovanie archívu, prácu archivárov aj dejiny nášho mesta, regiónu a mnoho ďalšieho. Aj dospelí sa k nám radi chodia dozvedieť niečo nové, čo dokazuje obľúbenosť prednáškového cyklu nášho archívu *O Trnave pod vežou*, ktorý každoročne priláka nových záujemcov.

Tentoraz sme sa však pridali k ďalším viac ako 40 organizáciám a snažili sa vzdelávať spoločne,

Obr. 1. Mgr. Ján Melich ako Ján Sambucus stojaci pod jeho pamätnou tabuľou na trnavskej radnici.
Zdroj: Štátny archív v Trnave.

Obr. 2. Trnavskí žiaci pri stánku Štátneho archívu v Trnave. Zdroj: Štátny archív v Trnave.

v rôznych oblastiach a „vo veľkom“. Ako je to možné? Boli sme oslovení stať sa súčasťou festivalu *Učiaca sa Trnava*, ktorý sa tento rok konal v piatok 23. júna naprieč celou pešou zónou v Trnave. Práve ona je mestom, v ktorom náš archív sídli a na jeseň

Obr. 4. Návštevníci stánku skladajú puzzle vedúty Trnavy. Zdroj: Štátny archív v Trnave.

Obr. 3. Návštevníci stánku skúšajú písanie na písacom stroji. Zdroj: Štátny archív v Trnave.

minulého roka sa stala členom Medzinárodnej siete učiacich sa miest UNESCO, čím si vyslúžila titul prvého slovenského učiaceho sa mesta. Projekt sa však nezameriava iba na deti a mládež, ale snaží sa zvýšiť hodnotu vzdelávania v každom veku a prispieť k aplikácii inovatívnych prístupov do vzdelávania.

Festival bol v dopoludňajších hodinách venovaný najmä deťom a trnavským školám. Žiaci si mohli vyskúšať rôzne aktivity v umeleckej sfére, ako napríklad hru na hudobný nástroj, spev (karaoke) alebo vytváranie spoločného umeleckého diela. Nechýbali ani prírodné vedy – deti sa mohli dozvedieť zaujímavé fakty o toku vody krajinou, o tom, ako sa v prírode rozkladajú rozličné materiály alebo napríklad ako znečistenú vodu vyčistiť. Dôkazom toho, že vzdelávať možno aj hrami, boli dobrovoľníci z Centra voľného času, s ktorými si ich počas celého doobedia bolo možné zahrať. Aj sprievodný program bol bohatý a pozostával z rôznych speváckych a tanečných vystúpení detí z Trnavy, ale aj interaktívneho divadla o zakliatej princeznej. Na pódiu prebehla aj diskusia o vzdelávaní detí z marginalizovaných skupín. Popoludní bolo možné zúčastniť sa workšopu s Danielom Hevierom, ktorý sa snažil vysvetliť, *Ako sa učiť s radosťou*. Po ňom nasledovala panelová diskusia s Natáliou Pažickou, Veronikou Cifrovou Ostrihoňovou a Martinom Takáčom. Diskutovalo sa o tom, či a ako sme *Pripravení na zmeny* a moderoval ju Noro Chomistek.

A akú úlohu zohrával na festivale Štátny archív v Trnave? Boli sme súčasťou tematického okruhu s názvom *Príbeh kráľovského mesta*, ktorý bol zameraný na dejiny Trnavy. Spolu s nami sa v ňom predstavili napríklad aj Knižnica Juraja Fándlyho alebo Divadlo Jána Palárika. Jednou z našich hlav-

Obr. 5. Lúštenie archívnej tajničky.
Zdroj: Štátny archív v Trnave.

ných úloh bolo stvárniť významnú historickú postavu spätú s mestom Trnava – tou našou bol Ján Sambucus, jeden z najvýznamnejších humanistických učencov v Európe 16. storočia, okrem iného dvorný lekár a historiograf Maximiliána II., ktorý pochádzal z Trnavy a tu má aj umiestnenú svoju pamätnú tabuľu. Deti sa mohli s historickými postavami rozprávať a spoznávať ich životný príbeh a dielo. Okrem iného náš stánok ponúkal aj možnosť vyskúšať si písanie na písacom stroji či brkom, skladanie puzzle kópií archívnych dokumentov vyobrazujúcich mestskú vežu či vedutu Trnavy. Súčasťou nášho programu bola aj archívna tajnička – deti mohli odpovede na otázky v nej získať jednak z vytvorených panelov alebo rozhovorom s nami, archivármi. Úspešní riešitelia si mohli ako odmenu odnieť voskový odtlačok pečate.

Tešíme sa každému dieťaťu, ktoré prejavilo záujem o náš stánok a snažilo sa tak dozvedieť niečo viac o histórii svojho mesta, ako aj o našom archíve. Napokon, aj my sami sme sa v ten deň niečo naučili a dovoľm si preto skonštatovať, že cieľ festivalu bol splnený. Pevne verím, že Trnava sa bude môcť i naďalej pýšiť nielen titulom, ale aj charakterom učiaceho sa mesta a náš archív sa bude naďalej rád podieľať na vzdelávaní jeho obyvateľov.

Barbora Kollárová
Štátny archív v Trnave

13. VARŠAVSKÝ ARCHÍVNÝ PIKNIK 2023

Poľská archívna spoločnosť (*Polskie Towarzystwo Archiwalne*) a Archív Poľskej akadémie vied vo Varšave (*Polska Akademia Nauk Archiwum*) zorganizovali na začiatku júna už 13. ročník Varšavského archívneho pikniku (*Warszawski piknik archiwalny*). Podujatie, ktorého súčasťou boli menšie výstavy, umelecké vystúpenia, workshopy a prednášky, sa konalo v súvislosti s blížiacim sa Medzinárodným dňom archívov (9. jún). Aktívne sa ho zúčastnilo viac ako dvadsať archívov, knižníc, múzeí a iných inštitúcií z Varšavy a jej bližšieho či vzdialenejšieho okolia. Čestnú záštitu nad podujatím prevzali primátor hlavného mesta, predseda Poľskej akadémie vied a generálny riaditeľ štátnych archívov. Mediálne piknik podporili aj viaceré poľské televízne i rozhlasové stanice.

V rámci programu bolo plánované aj stretnutie zástupcov archívnych spoločností z krajín vyše-hradskej skupiny. Nakoniec sa s poľskými archivármi osobne stretli iba zástupcovia z Čiech a Sloven-

Obr. 1. Logo 13. varšavského pikniku 2023.
Zdroj: PAN Archív vo Varšave.

Obr. 2. Českí a slovenskí archivári na Generálnom riaditeľstve štátnych archívov vo Varšave, zľava Jiří Peterka, Michal Severa, Hana Krajewska, Anna Krochmal, Lucyna Harc, Robert Gregor Maretta.
Foto: Beata Źelazek.

Obr. 3. Staszicov palác vo Varšave s pamätníkom Mikuláša Koperníka. Foto: Robert Gregor Mareta.

Obr. 4. Zahraniční delegáti pred Múzeom Márie Skłodowskiej-Curie, zľava Michal Severa, Jiří Peterka, Robert Gregor Mareta. Foto: Jolanta Janda.

ska. Zahraniční hostia boli v piatok 2. júna 2023 prijatí na riaditeľstve poľských štátnych archívov (*Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych*), kde ich privítala zástupkyňa generálneho riaditeľa Lucyna Harc. Aktuálne otázky poľských štátnych archívov predstavila riaditeľka odboru popularizácie archívnych činností Anna Krochmal. V porovnaní so Slovenskom je u nich v posledných desaťročiach výrazne citelná podpora a investície štátu do archívnej infraštruktúry od výstavby niekoľkých moderných archívnych budov po celom Poľsku cez aktívnu účasť poľských archívárov na medzinárodných projektoch týkajúcich sa ochrany archívneho dedičstva až po digitalizáciu a sprístupňovanie rôznych typov archívnych dokumentov širokej verejnosti. Jednou z takýchto oblastí, ktorá sa na Slovensku ešte stále výraznejšie a hlavne programovo nerozvíja, je archívna pedagogika, respektíve archívna osveta. Tá je zameraná na prácu s verejnosťou a jej vzdelá-

vanie vo vzťahu k archívnomu dedičstvu. Vytvára tak širšie kultúrne povedomie spoločnosti, ktorá nielenže častejšie a efektívnejšie využíva služby archívov, ale oveľa viac vníma hodnotu uchovávaných archívnych dokumentov a oceňuje prácu archívárov pre fungovanie demokratickej spoločnosti.

Na druhý deň 3. júna otvorila Hana Krajewska, riaditeľka Archívu Poľskej akadémie vied, oficiálny program tohtoročného archívneho pikniku. Nasledovalo vystúpenie miestneho tanečného spolku v dobových kostýmoch pred pamätníkom Mikuláša Koperníka či operetný recitál prednesený z balkóna Staszicovho paláca, sídla Poľskej akadémie vied vo Varšave.

Tento rok bolo hlavnou témou archívneho podujatia kulinárske dedičstvo, ktoré sprostredkovali okrem archívárov aj odborníci z ďalších vedných disciplín. Účastníci sa tak mohli dozvedieť veľa nového od bohatosti pravekej kuchyne až po chemické zloženie niektorých prísad používaných v súčasnej gastronómii. Počas celého dňa mali možnosť tiež ochutnať viaceré pokrmy vyrobené na základe starých receptúr, napríklad uhorkovú polievku uvarenú podľa receptu z *Archiwum Akt Nowych* vo Varšave. Na záver prednáškového cyklu vystúpili aj pozvaní zahraniční hostia. Spoločnosť slovenských archívárov s podporou Slovenského inštitútu vo Varšave zastupoval jej podpredseda Robert Gregor Mareta. Prezentoval archívy na Slovensku v súčasnosti aj s poukazaním na niektoré osobnosti a kulinárske produkty, ktoré sa preslávili v zahraničí a o ktorých sa dajú nájsť zmienky v archívnych dokumentoch na Slovensku. Napríklad históriu výroby známych bratislavských rožkov, šumivých vín či pôsobenie Franza Sachera v Želiezovciach u grófa Eszterházyho. Po ukončení konferenčnej časti nasledovalo slávnostné krájanie piknikovej torty.

Poľskí kolegovia vytvorili pre zástupcov partnerských archívnych spoločností veľmi príjemnú atmosféru aj vďaka ich pohostinnosti počas celého podujatia. Okrem oficiálneho programu pripravili prehliadku historického centra Varšavy, ako aj Múzea Márie Skłodowskiej-Curie. Slávnostnú atmosféru v meste počas archívneho pikniku umocnila ďalšia kultúrna akcia, a to Sprievod sirén (*Parada Sireni*), ktorá sa koná každoročne pri príležitosti Dňa Varšavy. A zhodou okolností bola len dva dni pred piknikom na varšavských mestských hradbách neďaleko sídla Slovenského inštitútu sprístupnená panelová výstava Bratislava v Európe – Európa v Bratislave.

Robert Gregor Mareta
Archív Slovenského národného múzea

Z MINULOSTI NAŠICH ARCHÍVOV

OSOBNOSTI SLOVENSKEHO ARCHÍVNICTVA (5)

Anton Groma. Životné osudy mikulášskeho archivára

Jeden z panteónu liptovskomikulášskych archivárov Anton Groma sa narodil 10. decembra 1896 v Trstenom v rodine roľníka Mateja Gromu a Jozefíny, rodenej Pažitnej, ktorá pochádzala z Bobrovca. Anton Groma mal štyroch súrodencov. Základné vzdelanie získal v rodisku a v susednom Bobrovci. V rokoch 1911 – 1915 absolvoval štyri triedy meštianskej školy v Liptovskom Mikuláši.

Pozoruhodné sú jeho životné peripetie. Počas prvej svetovej vojny ako študent učiteľského ústavu (*preparandie*) v Spišskej Kapitule musel v roku 1915 narukovať. Príliš dlho na fronte nepobudol, pretože niekedy koncom roka 1915 padol do ruského zajatia. Počas viac ako 6-ročného pobytu sa v jednom zo zajateckých táborov na Ukrajine zoznámil s Annou Witkovskou (*1902, †1988) z mestečka Rokytno, dcérou majiteľa menšieho statku, mlyna a dvoch domov v Kyjeve Vincenta Witkovského a Antónie, rodenej Moskalevskej. V roku 1920 sa s ňou v Kyjeve oženil, ale v roku 1922 boli nútení utiecť pred postupujúcou Červenou armádou. Vrátili sa do rodiska Antona Gromu, do Trsteného, kde manželka žila v Antonovej rodnej obci spolu s jeho rodičmi. Anna Gromová

mala skúsenosti s poľnohospodárstvom, a tak viedla maličké hospodárstvo Antonovho otca.

Povojnové časy neboli ľahké a malé hospodárstvo ich nedokázalo plnohodnotne uživiť. Anton sa niekoľko rokov pokúšal získať zamestnanie a istý čas ho prijali na zastupovanie v rôznych štátnych úradoch. Trvalé zamestnanie získal až na písomný príhovor mikulášskeho farára a kanonika Jozefa Kožára. Bolo to miesto vo finančnej správe. Najprv v roku 1927 pracoval ako úradník finančnej správy v Liptovskom Mikuláši, potom ho v rokoch 1928 – 1929 preložili za úradníka mikulášskej expozitúry finančnej správy v Dolnom Kubíne a v rokoch 1929 – 1949 opäť pracoval na finančnej správe v Liptovskom Mikuláši.

Od roku 1949 sa stal úradníkom Okresného národného výboru v Liptovskom Mikuláši. Keďže mal bohaté skúsenosti s prácou v štátnom aparáte, bol dobrým adeptom na zamestnanie v utvárajúcom sa štátnom archíve v Liptovskom Mikuláši. Začiatkom 50. rokov absolvoval aj odborný kurz archívnych pracovníkov a v Okresnom archíve v Liptovskom Mikuláši pracoval ako okresný archivár v rokoch 1950 – 1960. Mal na starosti archívne fondy vzniknuté po roku 1918. Nepochybne mal zásluhy aj pri preberaní archívnych súborov, ktoré boli v správe Liptovského múzea v Ružomberku. Od 30. apríla 1960 odišiel na vlastnú žiadosť do dôchodku.

Zomrel 7. októbra 1974 v Liptovskom Mikuláši. Jeho manželka Anna zomrela 29. júla 1988 v Likavke. Sú pochovaní na cintoríne v Trstenom. Z ich manželstva sa narodili dve deti: Alfonz Jozef Groma (*1924, †1993), neskôr známy akademický sochár, a Mária Lýdia Gromová (*1931).

Peter Vítek

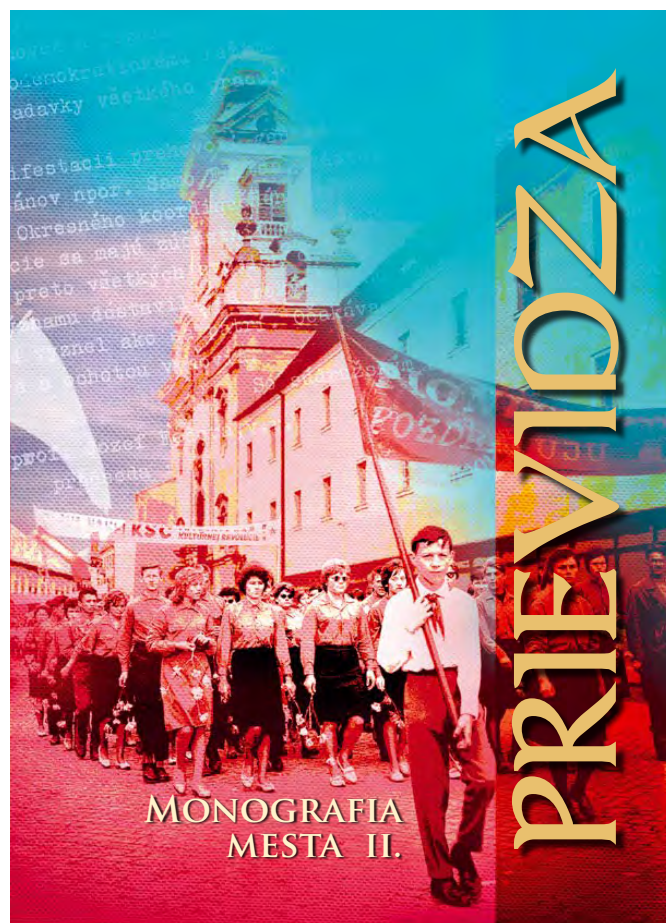
Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči,
pracovisko Archív Liptovský Mikuláš

DO VAŠEJ KNIŽNICE RECENZIE ANOTÁCIE

**MRVA, Ivan – JANČEK, Jozef –
ONDREJKOVÁ, Lýdia – KOTIANOVÁ, Zuzana
– ŠKRINÁROVÁ, Ľubica (zost.). *Prievidza.
Monografia mesta II. Banská Bystrica : Štúdio
HARMONY, s. r. o., 2020, 317 s.
ISBN 978-80-89151-54-7.***

Druhý diel kolektívnej monografie Prievidze tvorí celostný pohľad na dejiny tohto mesta od konca druhej svetovej vojny. Kniha sa delí na pätnásť kapitol, z toho prvé tri, ktorých autormi sú historici Peter Sokolovič a Ivan A. Petranský, sa zaoberajú históriou mesta v konkrétnych časových úsekoch, pričom berú na zreteľ všetky aspekty, ktoré mali zásadný vplyv na formovanie mesta v príslušnom období. V prvej kapitole z pera Petra Sokoloviča *Prievidza v rokoch 1945 – 1960* sa do pozornosti dostáva opis udalostí, ktoré súviseli s koncom druhej svetovej vojny. Na začiatku tejto kapitoly autor ešte v krátkosti zasadzuje mesto do kontextu udalostí, ako boli autonómia Slovenska a vznik prvej Slovenskej republiky. Ozrejmjuje nálady obyvateľstva a tiež národnostné a konfesijné zloženie obyvateľstva, ako aj jeho politickú orientáciu. Mesto v tomto období, ako píše autor, utrpelo viacero rán, ako bolo bombardovanie, ktoré zničilo aj centrum mesta, či nemecké Gestapo, ktoré sa napriek neodvratnej prehre Nemecka rozhodlo popraviť v meste svojich zajatcov. V ďalšej časti tejto kapitoly je predstavená Prievidza v povojnových rokoch, ktoré boli na Slovensku počas obnovenej ČSR charakteristické vnútropolitickým zápasom medzi Demokratickou stranou a Komunistickou stranou Slovenska, pričom tento zápas mal svojich aktérov aj v mikrosвете mesta Prievidza. Ako konštatuje Peter Sokolovič, onedlho po februárovom puči v roku 1948 komunistická strana v Prievidzi vymazala akékoľvek stopy po Demokratickej strane v meste. Typické znaky nasledujúcich rokov, ako boli ľudové súdy a znárodňovanie majetku, sa nevyhli ani Prievidzi, okrem toho toto obdobie bolo v Prievidzi typické aj masívnou výstavbou. V meste sa po februári 48 naplno prejavila ideologizácia idúca ruka v ruke s novým režimom. Nová vládnuca elita sa mienila vy-

sporiadať s vonkajším aj vnútorným nepriateľom, prebiehali revízie knižníc, premenovávanie ulíc. Ideologizácii podliehali tiež učiteľské a úradnícke povolania. No so smrťou Stalina a Gottwalda prišlo postupne k spoločenským zmenám a odmäku, ktorý sa prejavil aj v Prievidzi.

Ďalšie dve kapitoly, ktorých autorom je Ivan A. Petranský, sa zaoberajú dejinami mesta od reformných 60. rokov až po rozpad Československa, respektíve od vzniku Slovenskej republiky až po rok 2017, keď bola kniha napísaná. Reformné 60. roky Prievidzi priniesli územnú reorganizáciu, pokračovalo sa v trende nárastu obyvateľstva z predchádzajúceho obdobia, čo bolo spojené s výstavbou nových sídlisk. V 60. rokoch sa v Prievidzi ukončovala kolektivizácia. Okrem iného sa v atmosfére „uvoľnených“ 60. rokov v Prievidzi riešili nedostatočné pracovné príležitosti pre ženy a zlepšenie obchodnej siete. No napriek uvoľneniu sa v spoločnosti stále uplatňovali ideologické rysy komunistického režimu. V Prievidzi pokračoval boj proti „tmárstvu“, teda činnosti najmä katolíckej cirkvi či nepovoleným sektám, ako boli Svedkovia Jehovovi. Priebiehanie udalostí „liberalizácie“ doterajšieho socialistického zriadenia viedol v Československu k demokratizácii spoločnosti, tá sa stretla s nadšením aj v Prievidzi, hoc ako Petranský píše, silné pozície tu stále mali

vládnuce kruhy konzervatívnych komunistov. Napokon to vyústilo do kritiky okresného výboru zo zaostávania za procesom reformácie. V tejto dobe sa oživil tiež náboženský život a o slovo sa hlásili aj viacerí politickí väzni z Prievidze. Svetlé zajtrajšky, ktoré Prievidžania, tak ako aj ostatní obyvatelia Československa videli v Pražskej jari, však boli v noci z 20. na 21. auguste 1968 zmarené. Československo „prišli oslobodiť“ jeho spojenci z Varšavskej zmluvy. Prievidzu okrem sovietskych vojsk „obsadzovali“ jednotky bulharskej armády. Podobne ako aj v iných slovenských mestách sa okupačné vojsko nestretlo s pozitívnou odozvou a aj Prievidžania svoju nespokojnosť dávali jasne najavo. V ďalšej časti kapitoly sa autor venuje Prievidzi cez šedú optiku normalizačných opatrení. Nastali čistky v samotných radoch komunistickej strany, čo sa prejavilo aj v Prievidzi na straníckych orgánoch, najrôznejších organizáciách a inštitúciách. Normalizácia sa prejavovala aj v propagande, ktorá mala za cieľ umelo vytvoriť vlastnú verziu príbehu Pražskej jari. V Prievidzi sa to prejavilo napríklad tak, že v meste otvorili výstavu o kontrarevolučných a antisocialistických silách s názvom *Zámery a prostriedky nepriateľov socializmu*. Roky 70. a 80. boli často charakterizované ako roky nehybnosti a, ako autor uvádza, platí to aj pre Prievidzu. Mesto pokračovalo v trende nárastu populácie, čo malo za následok aj zmenu infraštruktúry mesta v podobe nových budov či cestných komunikácií. No malo to aj svoju temnú stránku, keďže pre výstavbu bolo v Prievidzi zbúraných viacero historických stavieb. Komunisti sa však toto búranie historických častí mesta pokúšali prezentovať ako formu progresu. Počas normalizácie sa zvýšila aj ateizácia spoločnosti v Prievidzi. Väčšina sobášov v meste bola bez cirkevných obradov a tiež sa znížil počet krstov. Koniec 80. rokov sa však v Československu vyznačoval už všeobecnou nespokojnosťou s režimom, ktorý sa prejavoval aj v Prievidzi. 25. novembra 1989 vysokoškolskí z Prievidze a okolia zorganizovali v Prievidzi míting na Námestí Klementa Gottwalda, kde zazneli požiadavky študentov. Obyvatelia Prievidze sa zapojili do celoštátneho dvojhodinového generálneho štrajku. Po páde komunistického režimu v Prievidzi bola podrobená kritike deštrukcia historických častí mesta a zvýšil sa aj záujem o tabuizované postavy z dejín Prievidze.

V ďalšej kapitole sa autor venuje obdobiu od vzniku samostatného Slovenska. Hodnotí postupnú transformáciu mesta od pádu režimu. Postupný prechod od socialistického zriadenia k demokracii a kapitalizmu si v meste vyžiadal svoju prirodze-

nú daň, keďže veľká časť priemyselných podnikov z minulého obdobia zanikla, keďže boli vybudované ako súčasť uzavretého ekonomického systému. To spôsobilo zvýšenie nezamestnanosti. No na druhú stranu v tomto období do Prievidze prichádzali zahraničné spoločnosti. Obdobie 90. rokov bolo tiež charakteristické politickým zápasom medzi stranou HZDS a opozičnými stranami. V Prievidzi tento zápas na rozdiel od celoslovenského meradla vyhralo HZDS, táto strana si držala v meste popularitu aj potom. Okrem hospodárskych a politických dejín sa autor venuje smutnému obdobiu rokov 2009 a 2010 charakteristickému tragickými udalosťami, ako boli výbuch v bani v Handlovej či povodeň. Autor však sám zdôrazňuje: „*Obdobie rokov 1993 – 2017 je ešte natoľko čerstvou súčasťou života Prievidze, že jeho komplexné zhodnotenie prinesie až budúcnosť.*“ Kým prvé tri kapitoly hodnotili Prievidzu v rokoch 1945 – 2017 zo širšieho uhla a vo viacerých oblastiach, ďalších 12 kapitol sa venuje konkrétnym témam, ako hospodárske pomery, architektúra, náboženstvo, školstvo, šport, umenie, kriminalita alebo životné prostredie. Autori pri písaní monografie čerpali z množstva zdrojov, medzi ktoré patrili archívne dokumenty, odborná literatúra a dobová tlač. Práca je vybavená množstvom obrazového materiálu.

Mgr. Igor Balušik

Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra

BUŠO, Milan. *Báhonské prechádzky storočiami 1244 – 2021. Báhoň : Obecný úrad v Báhoňi, 2022, 295 s., ISBN 978-80-972687-8-7.*

Dlhoročný báhonský starosta a osvetový pracovník Milan Bušo zostavil a so spoluautormi napísal dejiny obce Báhoň. Publikácia vznikla aj na základe archívneho štúdia a je rozdelená do 13-tich kapitol. Do úvodnej nečíslovanej časti je zaradený príhovor starostu, zostavovateľa a kapitola o obecných symboloch. Do prvej kapitoly autor zaradil prírodné pomery obce, kde sa venoval geologickej charakteristike územia, kvalite pôdy, počasiu a hydrologickým podmienkam nielen v súčasnosti, ale aj v minulosti. Dá sa tu dočítať o výkyvoch počasia v obci, ako boli extrémne tuhé zimy, horúčavy či záplavy.

Z obsahovej štruktúry monografie je zrejmé, že jej nosnou časťou sú dejiny obce v 20. storočí, čo iste vyplynulo z profesijnej orientácie zostavovateľa. Preto druhá kapitola obsahujúca politické a spoločenské dejiny obce od praveku do konca prvej svetovej vojny zaberá iba 21 strán. Autorom stredovekej podkapitoly je už nebohý historik a pamiatkar Vendelín Jankovič († 1997), ktorý v Báhoňi prežil väčšinu aktívneho života. Podkapitola je veľmi stručná, autor v podstate rozobral niekoľko listinných zmienok týkajúcich sa existencie dvoch lokalít s menom Báhoň a vlastníckych pomerov v obci. Nie je pravdivé jeho tvrdenie, že po roku 1410 asi na 100 rokov neexistujú písomné pramene k dejinám Báhoňa.¹ K tomuto názoru iste dospel na základe vtedajšieho stavu poznania a možností bádania. Zostavovateľ mohol uviesť, či Jankovičov text pochádza z rukopisu v jeho písomnej pozostalosti alebo bol už niekde publikovaný. Ďalšími podkapitolami dejinného bloku do roku 1918 sú pasáže o kaštieli báhonských zemepánov Jezernických, tereziánskej urbárskej regulácii, priezviskách obyvateľov, prvej svetovej vojne, legionároch či rozpade monarchie. Kapitulu ukončujú spomienky Františka Chlupa, rotmajstra a veliteľa hanáckej vojenskej dobrovoľníckej skupiny, ktorá pomáhala pri preberaní krajiny do správy československého štátu. Podkapitoly o dejinách obce od stredoveku do roku 1918 si iste zaslúžia podrobné spracovanie, čo je výzva do budúcnosti.

Tretia kapitola prináša politické a spoločenské udalosti v rokoch 1919 – 2020. Autor do nej zakomponoval veľa odsekov s priamou rečou, ktoré tvoria jednak kratšie či dlhšie pasáže z prameňov, ale najmä spomienky obyvateľov na zlomové dejinné udalosti, ako vznik vojnovy Slovenskej republiky, SNP, ukrývanie Židov či vyhnanie Nemcov vojakmi Červenej armády. Táto ústna história celkom vhodne dopĺňa a oživuje faktografický text. Autor kapitolu obohatil o medailóny vojakov účastných v bojoch druhej svetovej vojny, v zahraničnom odboji a SNP. Informácie týkajúce sa územno-správneho členenia nie sú uvedené celkom korektne. Autor píše (s. 37), že obec Báhoň bola v roku 1922 odčlenená zo slúžnovského okresu Senec a zaradená do okresu Modra. V skutočnosti bol okres Senec od januára 1923, resp. konca decembra 1922 zrušený. Preto Báhoň a všetky ostatné obce notariátu v Blatnom prešli do územnej kompetencie Okresného úradu v Modre. V podkapitole *Z ľudovej demokracie k socializmu 1946 – 1989* si autor všimol zmeny vo vedení obce, dosah

¹ Pramene k stredovekým dejinám Báhoňa sú publikované v HÁZI, Jenő. *Pozsony vármegye középkori földrajza*. Bratislava : Kalligram, 2000, s. 170. Ďalším zdrojom stredovekých prameňov o obci je elektronická databáza stredovekých listín a vydaných edícií prameňov z územia bývalého Uhorska dostupná na maďarskom pamätovom portáli hungaricana.hu. Zmienky o obci sa môžu nachádzať aj vo fonde Hodnoverné miesto Bratislavskej kapituly v Slovenskom národnom archíve, ktorý je, žiaľ, nesppracovaný.

politického režimu na každodenný život obyvateľov obce, najmä roľníkov, demografické dáta a rozvoj obce v rámci akcií Z (zveľaďovanie). Vhodné by bolo vymenovať všetkých členov (rady aj pléna) MNV pri každých voľbách či zmenách. Išlo o ľudí, ktorý mali vplyv na vývoj obce. Aj v tejto kapitole treba poopraviť niektoré autorove tvrdenia. Obvodný úrad miestnych národných výborov v Báhoni nevykonával svoju činnosť v rokoch 1948 – 1951 (s. 63-64), ale v rokoch 1945 – 1950 pre obce Báhoň, Kaplna, Blatné a Igram, od roku 1949 iba pre Báhoň a Kaplnu. Bol to nástupca Obvodného notárskeho úradu v Báhoni, ktorý zanikol v roku 1945. V roku 1949 okres Modra nebol zrušený, ale jeho sídlo bolo presunuté do Pezinka, čím sa, prirodzene, zmenil aj jeho názov.

Samostatné kapitoly tvoria dejiny remesiel a obchodu, poľnohospodárstva, školstva, kultúry, zdravotníctva a sociálnej starostlivosti, farnosti, spolkov, športu, železničnej stanice v Báhoni a osobností so vzťahom k Báhoňu. V kapitole o remeslách a obchode po krátkom historickom úvode autor vymenoval báhonských remeselníkov a živnostníkov, priniesol informácie o potravinovom a úverovom družstve, spotrebnom družstve Jednota a prevádzkach poskytujúcich služby v období socializmu. Iste by sa dalo o báhonských remeselníkoch a živnostníkoch napísať podrobnejšie, veď to nie je až taká dávna história a niektorí z nich môžu mať žijúcich potomkov. Zaujímavým čítaním pre obyvateľov obce by mohlo byť, kedy ktorý živnostník začal svoju činnosť, kde mal svoju prevádzku, ako sa mu darilo a aké boli jeho osudy po roku 1945, keď boli rušené povolenia na výkon živností, keďže pre nový režim po roku 1948 boli podnikatelia neprijateľní. Živnosti neboli naraz zrušené v roku 1949, ako píše autor na s. 97, ale bol to postupný proces, ktorý v okrese Pezinok prebiehal prinajmenšom do roku 1953.

Do kapitoly o poľnohospodárstve autor zaskomponoval aj dobové výrazy a zvyky spojené s poľnohospodárskymi prácami do roku 1945, čo zvykne byť obsahom samostatnej kapitoly o ľudovej kultúre. Podrobne sa venoval vzniku a pomerom v jednotnom roľníckom družstve a pôsobeniu skúšobnej stanice Ústredného kontrolného a skúšobného ústavu poľnohospodárskeho v Báhoni. V nasledujúcich podkapitolách sa čitateľ

dozvie o dejinách vinohradníctva, ovocinárstva a záhradkárstva od najstarších čias do súčasnosti. V kapitole o školstve by bola vhodným doplnením informácií o stavbe školských budov, radostiach aj ťažkostiach vzdelávania v obci prehľadná chronologická tabuľka s menami učiteľov a počtom žiakov. Chýba mi tam informácia o výraznom zásahu komunistického režimu do vyučovacieho procesu, ktorý sa po roku 1948 prejavil masívnou ateizáciou so všetkými aspektmi dotýkajúcimi sa verejného aj súkromného života žiakov a učiteľov.

Tradičný život obyvateľov obce spojený s narodením dieťaťa, odievaním, nosením krojov, stolovaním či slávením sviatkov autor zapracoval do kapitoly o kultúre. Sem zaradil aj dejiny ochotníckeho divadla, hudby, osvetovej a kultúrnej činnosti, obecnej knižnice a kina. Na margo existencie zboru pre občianske záležitosti v obci treba dodať, že vznik týchto zborov nesúvisí len s povinnosťou socialistického občana uzatvárať civilný sobáš, ako tvrdí autor, ale tieto zbory mali byť nástrojom, ako vytlačiť z verejného života náboženské prejavy spojené so slávením všetkých dôležitých udalostí v živote človeka.

Dejiny farnosti sú spracované formou medailónov kňazov, ktorí pôsobili v obci. Ďalšia podkapitola je venovaná popisu a dejinám sakrálnych pamiatok. Absencia odborníka na staršie dejiny pri príprave publikácie je citeľná najmä v texte o dejinách farského Kostola sv. Františka Assiského v Báhoni. Autori uviedli zmätočné informácie o tom, kedy bola v obci zriadená farnosť a kedy bol postavený pôvodný stredoveký kostol. Raz píše o roku 1313, na inom mieste o 15. storočí. Autori tvrdia, že farnosť v Báhoni existovala v roku 1313, čo je údaj prevzatý bez uvedenia zdroja z diela Jána Hudáka *Patrocíniá na Slovensku*. J. Hudák k tomuto údaju odkazuje na veľký pápežský register desiatkov z rokov 1332 – 1337, čo je evidentne chybná citácia. Azda tam má byť uvedený registár Vincenta Sedláka, v ktorom je edovaná falošná listina týkajúca sa Báhoňa z roku 1313.² V tejto listine sa spomína Farnosť sv. Alžbety v Kaplne, do ktorej údajne patrila aj Báhoň už v roku 1244. Listina však nie je dokladom o existencii fary v Báhoni a je sporné, či možno brať vážne informáciu o rozsahu farského obvodu kostola v Kaplne. Autori nie sú v tom zajedno.³ Aj napriek vypátraniu zdroja údaj o exis-

² SEDLÁK, Vincent. *Regesta diplomatica nenon epistolaria Slovaciae I*. Bratislava: Veda, 1980, s. 467, č. 1095.

³ Za pravdivosť informácie o rozsahu farského obvodu sa vyslovil RÁBIK, Vladimír. Formovanie farskej siete na juhozápadnom Slovensku v stredoveku (Bratislavské prepošstvo). In RÁBIK, Vladimír et al. (ed.). *Vývoj cirkevnej správy na Slovensku*. Krakov; Trnava: Towarzystwo Slowaków w Polsce w spolupráci s Katedrou histórie Trnavskej univerzity v Trnave, 2010, s. 49-50. Za sfalšovanie rozsahu farského obvodu v listine sa vyslovili autori JANKOVIČ, Vendelín. *Dejiny Kaplny*. In Kol. autorov. *Kaplňa*. 750

tencii farnosti v Báhoni v roku 1313 nemá oporu v prameňoch. Kostol v Báhoni je doložený pre rok 1335, predpokladá sa, že v tom čase tam mohla byť aj farnosť, avšak nevieme to explicitne doložiť.⁴ Na stanovenie veku pôvodného kostola by bol potrebný archeologický výskum, keďže sa z neho nezachovala žiadna stojaca architektúra. Historický výskum by mal zodpovedať otázku pôvodného patrocínia. Autori podkapitoly priniesli informáciu o staršom patrocíniu sv. Apolónie, ale nie je jasné, odkiaľ ju zobrali. Azda sa nazdali, že toto patrocínum pred stavbou súčasného kostola, ktorý pochádza z rokov 1914 – 1921, prevzala Kaplnka sv. Apolónie postavená v obci v roku 1908.

Publikácia prináša pomerne dobre spracované dejiny obce pre obdobie druhej polovice 20. storočia, prínosom je bohatá obrazová príloha. Hlavnou slabinou diela je nedostatočné, nepresné a nekorektné citovanie zdrojov. Iste je to dané tým, že cieľovou skupinou je laický čitateľ. I v tom prípade je však dôležité a potrebné čo najpresnejšie uvádzať zdroje informácií, lebo tvrdenia bez uvedenia zdroja nie je možné overiť, ako sme si ukázali na príklade patrocínia sv. Apolónie. Zostavovateľ pri tvorbe svojho diela použil aj archívne fondy, napríklad Obvodný úrad miestnych národných výborov v Báhoni a Miestny národný výbor v Báhoni. Tieto fondy sú uložené v štátnom archíve v Modre a zostavovateľ ich celkom nepochopiteľne cituje ako Archív MNV Báhoň, prípadne MNV Báhoň, archív. Zostavovateľ správne nenapísal ani úradné názvy archívov, ktoré navštívil. V závere chýba zoznam prameňov a literatúry, zoznam skratiek či použitých webových sídel. Napriek týmto limitom publikácia iste poslúži verejnosti a bude východiskom pre ďalší prehĺbený výskum.

Mária Feješová

Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra

rokov od prvej písomnej zmienky o obci. Kaplna: Obecny úrad v Kaplne, 1994, s. 31. FEJEŠOVÁ, Mária. Vištuk do čias Pálfiocov. In FEJEŠOVÁ, Mária (ed.). *Vištuk. Dejiny obce*. Vištuk: Obec Vištuk, 2022, s. 22. Autorka recenzie týmto vyjadruje poľutovanie za neoboznámenie sa s citovanou štúdiou V. Jankoviča v čase prípravy obecnej monografie o Vištuku. V otázke motívov vyhotovenia falošnej listiny o Kostole sv. Alžbety v Kaplne nezávisle od štúdie V. Jankoviča dospela k rovnakým záverom.

⁴ RÁBIK, ref. 3, s. 49-50.

HERMANN, István (zost.). *Maďarské archívy. Budapešť : Spoločnosť maďarských archivárov, 2022, 180 s., ISSN 2939-5879.*

Publikáciu pod originálnym názvom Magyarországi levéltárai vydala Spoločnosť maďarských archivárov (Magyar Levéltárosok Egyesülete) s cieľom predstaviť jednotlivé typy archívov v Maďarsku. Nie je to prvé dielo tohto charakteru, už prv s kratším či dlhším časovým odstupom boli uverejnené publikácie, ktoré obsahovali odborné i praktické informácie o archívoch v krajine.

Kniha, ktorú si teraz predstavíme, vzbudzuje už na prvý pohľad príjemný pocit, je farebne ilustrovaná, vydaná na kriedovom papieri a držať ju v rukách je skutočná radosť. Ani jej vnútorný obsah neuberá z prvotného nadšenia, pre všetkých, ktorí chcú získať základné informácie o archívoch a ich archívnych fondoch, poskytuje aktuálne a využiteľné údaje. Obsah diela si predstavíme v súlade s jeho štruktúrou – je štruktúrované do kapitol podľa jednotlivých archívov, respektíve typov archívov – a okrem súhrnných informácií o jednotlivých kapitolách nezamľčime ani prípadné nedostatky či slabé stránky.

Predseda Spoločnosti maďarských archivárov v úvodnom príhovore kladie dôraz na zmenu vnímania poslania archívov: kým prv bolo základnou prioritou sprístupňovať archívy pre vedecké bádanie, v druhom tisícročí je archív čoraz viac inštitúciou, ktorá poskytuje služby, ktoré majú uľahčiť nielen vedecké bádanie a vybavovanie úradných či súkromných žiadostí, ale aj priblíženie a propagáciu archívneho dedičstva širšej verejnosti. Sprístupňovanie archívnych dokumentov uľahčuje čoraz viac rozšírená digitalizácia a vyhotovovanie rôznych databáz. V otázke digitalizácie sú archívy v súčasnosti dokonca vo výhodnejšej situácii ako knižnice či múzeá. Okrem poskytovania čoraz širších a bohatších elektronických služieb sa takmer všetky archívy venujú aj kultúrno-osvetovej činnosti, organizujú množstvo kultúrnych či vzdelávacích aktivít pre užšiu či širšiu laickú verejnosť. Archívy po splnení predpísaných podmienok zo strany bádateľov umožňujú slobodný prístup k svojim archívnym dokumentom a srdečne vítajú bádateľov vo viac-menej vynovených bádateľniach.

Po úvodnom príhovore nasleduje kapitola venovaná Maďarskému národnému archívu. Kompetencia Maďarského národného archívu ako najväčšej archívnej inštitúcie v krajine, ktorá uchováva 300 km archívneho materiálu, sa dotýka celého územia Maďarskej republiky, avšak „poslanie archívu sa

vzťahuje na všetky územia, kde v priebehu dejín žilo maďarské obyvateľstvo,” pričom tu treba v prvom rade rozumieť činnosť pracovnej skupiny Hungarica. Kapitola nám približuje založenie Krajinského archívu v Budapešti a podrobne sa venuje aj integrácii v roku 2012, v dôsledku ktorej boli Krajinský archív a jednotlivé župné archívy zjednotené pod jednu inštitúciu, pod Maďarský národný archív. Stručne sa uvádza organizačná štruktúra Maďarského národného archívu, z ktorej je pre čitateľa dôležité pochopenie skutočnosti, že Krajinský archív a teritoriálne pôsobiace župné archívy tvoria spoločne jednu inštitúciu, avšak v rámci nej existujú ako rovnocenné – i keď z textu je zřejmé, že Krajinský archív je vnímaný ako *primus inter pares* – samostatné pracoviská. Hľadiac do budúca kapitola zdôrazňuje potrebu kombinácie a dopĺňania klasických úloh archívu modernými úlohami, ako aj potrebu využívať moderné technológie pri rozširovaní služieb v oblasti sprístupňovania zdigitalizovaných dokumentov.

Už spomínanému Krajinskému archívu sa venuje osobitná kapitola. Podrobnejšie informácie prináša o dejinách založenia a pôsobenia archívu, napríklad o odovzdaní novej archívnej budovy do užívania v roku 1923, o zmenách v kompetencii

preberania archívnych dokumentov, o sprístupňovaní archívnych dokumentov, o najvýznamnejších prírastkoch, ale aj o úbytkoch – nenávratne zničených dokumentoch v dôsledku dejinných udalostí z rokov 1945 a 1956. Ďalej kapitola približuje zaradenie archívnych fondov do jednotlivých sekcií, respektíve skupín fondov podľa rôznych aspektov. Ku každej sekcii/skupine fondov prináša stručný, avšak výstižný a prehľadný opis. V roku 2022 sa v Krajinskom archíve uchovávalo 86 km archívnych dokumentov.

Publikácia sa venuje aj ostatným pracoviskám Maďarského národného archívu, župným archívom. Nezameriava sa však osobitne na každý jeden archív (spolu ich je 20), ale prináša súhrnné informácie všeobecne platné pre všetky archívy tohto typu. Kapitola, samozrejme, začína zhrnutím dejín župných archívov a pokračuje definovaním kompetencií archívov, načrtáva preberanie (záchrana) archívnych dokumentov a ich uchovávanie v archívoch, pričom nezabúda ani na neustále pretrvávajúce nedostatky a problémy s ich úschovou, ako sú nedostatok a nevhodnosť úložných priestorov. Dozvedáme sa tu informácie aj o významnejších fondoch či skupinách fondov. V neposlednom rade sa oboznámime aj s prácou archivárov, s ich pracovnými povinnosťami a úlohami vrátane ich vedeckej činnosti, kultúrno-osvetovej činnosti, činnosti v oblasti digitalizácie a vypracovávania databáz. Už spomínaný rok 2012, keď boli archívy zastrešené pod jednotnú organizáciu, pod inštitúciu Maďarského národného archívu, sa spomína takmer ako počiatok novej éry, ktorá spočíva v spolupráci trvajúcej už jedno desaťročie pôvodne samostatne existujúcich, fungujúcich archívov. Kapitola napokon vymenováva výsledky spolupráce archívov.

Po časti venovanej župným archívom nasleduje kapitola, ktorá sa nezaobera archívom, ale elektronickým archívnym systémom, ako „hlavnou“ službou ponúkanou archívmi. Zavedenie a používanie jednotného elektronického systému, scopeArchiv-u je najväčším výdobytkom a zároveň výsledkom už spomínanej integrácie archívov. Tento softvér slúžiaci na evidenciu archívneho dedičstva doplnený špeciálnymi, jedinečnými funkciami zabezpečuje evidenciu archívnych fondov nielen pre všetky pracoviská Maďarského národného archívu, ale na evidenciu svojich fondov ho využíva aj Archív hlavného mesta Budapešť (Budapest Főváros Levéltára). Kapitola prináša základné informácie nielen o scopeArchiv-e, ale aj o iných softvéroch využívaných v archívoch. Stručné informácie tu získame aj o možnostiach využívania a vyhľadávania

dokumentov na Elektronickom archívnom portáli (Elektronikus Levéltári Portál).

Ďalší, osobitný typ archívu, ktorému sa publikácia venuje, je archív mestský. Mestské archívy sa znovuzrodili začiatkom 90-tych rokov 20. storočia. Napriek tomu, že ich spája jednotné pomenovanie, ich charakter nie je úplne rovnaký. Každému archívu (boli založené v mestách Ráb, Stoličný Belehrad, Tatabánya, Vác, Kőszeg a Budapešť) sa publikácia venuje v osobitnej podkapitole. Dozvedáme sa tu informácie o dejinách archívov, o charaktere uchovávaných písomností, o najcennejších a najzaujímavejších, respektíve jedinečných fondoch a dokumentoch. Informácie k vytipovaným významným fondom či fondovým celkom sú vyslovene dobre spracované a využiteľné, poskytujú informácie aj o existujúcich archívnych pomôckach či pôvodných evidenčných knihách. V tejto kapitole je predstavený aj Archív hlavného mesta Budapešť. Z opisu získame podrobný prehľad o bohatosti, rôznorodosti a charaktere tu uchovávaných písomností, dokonca nadobudneme praktický prehľad o vývoji správnych a právnych orgánov. Na záver podkapitolu dopĺňajú poznatky o databázach archívu, o vedeckej činnosti archívu a koncepciách priateľských k verejným stránkam či k bádateľom.

Spomedzi odborných archívov sa kniha najprv venuje Archívu štátnych bezpečnostných služieb (Állambiztonsági Szolgálatok Levéltára). Ako tomu nasvedčuje názov, tento archív uchováva dokumenty orgánov tajnej služby a orgánov štátnej obrany (po roku 1944), ktoré nadobudli historickú hodnotu vrátane písomností, ktoré zostali z činnosti organizácií zabezpečujúcich obranu krajiny. I keď sa to v publikácii neuvádza, právny predchodca archívu začal svoju činnosť v roku 1997. Popis archívu uvádza súčasnú pôsobnosť archívu, typologické členenie spravovaných dokumentov a podmienky štúdia (nazretia do) dokumentov. V archíve vítajú bádateľov s veľkými možnosťami štúdia, ako sú digitalizačné služby, elektronická bádateľna, rôzne databázy a pod. Za zmienku stojí aj ich závideniahodná vedecká činnosť vykonávaná vlastnými zamestnancami. Na záver je potrebné podotknúť, že tento archív sa riadi osobitným zákonom, v dôsledku ktorého sú podmienky štúdia stanovené prísnejšie ako pri štúdiu v bežných archívoch.

Ďalším v poradí odborných archívov je Vojenský historický archív (Hadtörténelmi Levéltár). Jeho založenie sa spája s rozvratom rakúsko-uhorskej monarchie; vznikol v decembri 1918 a svojou existenciou mal demonštrovať aj samostatnosť Maďarskej republiky, keďže takmer všetky písomnosti vojen-

ského charakteru zo skoršieho obdobia sa nachádzali vo Viedni. Význam dokumentov vojenského charakteru snáď nie je potrebné osobitne zdôrazňovať. Vojenský historický archív preberá písomnosti s historickou hodnotou od Ministerstva obrany, od vrchného velenia armády republiky a od orgánov im podriadeným. Osobitne je potrebné zmieniť sa o detašovanom pracovisku vo Viedni, t. j. o inštitúcii tzv. dvoch stálych delegátov archívu, ktorí vo viedenských archívoch skúmajú dokumenty vojenského charakteru vzťahujúce sa na územie Uhorska. Archív pre potreby bádateľov sprístupnil aj svoju knižnicu a zbierku máp. Výnimočne sa nezamlčuje, že štúdium a vyhľadávanie v archívnych fondoch archívu nie je až také jednoduché a bezproblémové.

Archív ochrany životného prostredia a vodohospodársky archív (Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár) od roku 1970 preberá do svojej správy písomnosti orgánov vodnej správy a od počiatkov nového tisícročia aj písomnosti z oblasti ochrany prírody a životného prostredia. Momentálne spravuje 1363 bm písomností. Záujemcovia o štúdium nájdu i v tejto publikácii vhodne spracované informácie k štruktúre fondov archívu.

Inštitút skúmania dejín a archív VERITAS (VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár) možno označiť za nový odborný archív, ktorý vznikol v roku 2016. Spravuje písomnosti, ktoré vznikli po roku 1990 v súvislosti s odškodňovaním, presnejšie písomnosti úradov, ktoré sa zaoberali odškodňovaním za neprávosti spáchané v predchádzajúcom režime. V opise nachádzame schému, štruktúru archívnych fondov v rámci archívu, ktorý uchováva približne 13 000 bm archívneho materiálu. Okrem spomínaných fondov archív od roku 2019 spravuje zbierku „oral history“, ktorá vznikla z činnosti Inštitútu 1956 (1956-os Intézet) a ktorá predstavuje dôležitú bázu prameňov k obdobiu po roku 1945.

V nasledujúcej súhrnnej kapitole nám publikácia predstavuje archívy univerzít a vysokých škôl. V úvode približuje počiatky univerzít v Uhorsku, následne sa podrobnejšie venuje obdobiu po roku 1956 a organizačným zmenám po roku 1990 a napokon načrtáva tendencie charakteristické pre obdobie uplynulých 15-tich rokov. Opis prináša prehľad najvýznamnejších fondov, typov dokumentov a predstavuje odbornú činnosť v archívoch univerzít a vysokých škôl v poslednom desaťročí.

Cirkevné archívy sú predstavované v celkoch podľa jednotlivých vierovyznaní. V prípade archívov katolíckej cirkvi je kladený dôraz na dejiny vývoja cirkevnej správy. Ako dôležité dátumy a míľniky

sa spomínajú roky 1895 (zákon o matrikách), 1918 (rozpad Rakúsko-Uhorska a pričlenenie dovtedy uhorských území, teda aj uhorských cirkevných archívov s množstvom archívneho materiálu k susedným, respektíve k novovzniknutým štátom), 1948 (udalosti namierené proti cirkvi) a rok 1990 (počiatok obdobia regenerácie cirkvi). Spomínajú sa aj dôvody rozsiahleho zničenia archívnych dokumentov, počiatky odborných a vedeckých prác siahajúcich do 19. storočia. Z odborného hľadiska rozčlenili svoje fondy do štyroch skupín: 1. úradné a hospodárske archívy, 2. archívy kapitúl, 3. archívy (v skutočnosti registratúry) farských úradov, 4. archívy rádov. Poukazuje sa na dôležitosť a možnosti v oblasti bádania regionálnych dejín. Jednotlivé archívy nie sú vymenované, udáva sa len počet, teda 20 registrovaných archívov, z toho 14 diecéznych a 6 rádových. Dohromady sa v nich spravuje 11 000 bm dokumentov, toto číslo však v sebe nezahŕňa písomnosti farských úradov. Pri opise reformovaných a evanjelických archívov sa postupovalo podobne. Kapitola sa najprv venuje cirkevným dejinám, cirkevnej správe, následne vymenováva pôvodcov písomností a udalosti, pri ktorých prišlo k významnejším stratám písomností. Podrobne popisuje aj výsledky práce archívov a ich aktuálne aktivity. Prezentácia organizačnej štruktúry reformovanej cirkvi, ako aj prezentácia jej pramenného materiálu nie je úplná.

Maďarské židovské múzeum a archív (Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár) je predstavený ako odborný cirkevný archív. Popis sa zameriava na možnosti štúdia, na miesta uloženia písomností a štruktúru archívneho materiálu, čiže rozdelenie na skupiny fondov.

Po prezentácii odborných archívov nasleduje stručné predstavenie Archívu akadémie (Akadémiai Levéltár). Dozvedáme sa informácie o dejinách inštitúcie, o činnosti bývalého a súčasného vedenia, ako aj údaje o najvýznamnejších a najdôležitejších častiach zbierky.

Archív pod názvom Blinken OSA Archívum bol založený v roku 1995, pôsobí ako súčasť Stredoeurópskej univerzity (Közép-európai Egyetem). Riadi sa krédom: „Archívny aktivizmus v znamení ochrany ľudských práv.“ Písomný materiál, ktorý v archíve spravujú, je členený do troch tematických okruhov: 1. dokumentácia studenej vojny, komunizmus a život po ňom, 2. ľudské práva, hnutia, neprávosti a vojnoví zločinci, 3. dokumenty Nadácie otvorenej spoločnosti (Nyílt Társadalom Alapítványok). Archív spravuje 8000 bm písomného materiálu a okrem toho aj množstvo digitálnych záznamov. Obmedzené je len štúdium tretej tematickej skupi-

ny, v rámci ktorej možno študovať dokumenty len po uplynutí lehoty 25 rokov. V popise sa zdôrazňujú aj knižničné služby inštitúcie a tradícia usporadúvania podujatí zameraných na politické a miestne (mestské) dejiny.

Archív dejín politiky a odborov (Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár) je „tradičnou“ inštitúciou, ktorá uchováva a skúma dejiny lavice. Archív sa tematicky zameriava aj na spoznávanie prameňov súčasných dejín a osobitne na zmenu režimu, teda politické zmeny po roku 1989. V zmysle archívnej legislatívy archív spravuje dokumenty súkromného charakteru, ktoré sú rozčlenené do týchto skupín: 1. politické strany (sociálnodemokratická, komunistická, roľnícka a napokon ako depozit písomností politickej strany Magyar Szocialista Párt, ktorá od svojho vzniku v októbri 1989 pôsobí až dodnes), 2. písomnosti odborov pred roku 1945, 3. osobné pozostalosti, pričom niekoľko z nich je aj osobitne vymenovaných, 4. zbierka propagačných brožúrok, 5. kópie písomností (zahraničných). Z popisu sa dozvedáme aj o činnosti archívu, o odborných a vedeckých projektoch, ktoré sa v archíve uskutočnili.

V poslednej časti kniha prináša sumarizácie dejín a prezentácie činnosti rozličných spoločností archivarov, ktoré napriek tomu, že sú stručné, obsahujú všetky podstatné informácie. Týmto spoločnostiam sa podrobnejšie nebudeme venovať, iba ich vymenujeme: Magyar Levéltárosok Egyesülete (MLE, Spoločnosť maďarských archivarov), Magyar Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE, Spoločnosť archivarov maďarských cirkevných archívov), Magyar Levéltárak Vezetőinek Tanácsa (MLVT, Rada vedúcich maďarských archívov), Fiala Levéltárosok Egyesülete (FLE, Spoločnosť mladých archivarov), Magyar Felsőoktatási Levéltári Szövetség (MFLSZ, Združenie archívov maďarských univerzít a vysokých škôl). V záverečnej časti diela sú podľa typov archívov vymenované jednotlivé archívy s udaním ich adresy, adresy webovej stránky a kontaktnej e-mailovej adresy.

Ak súčasnú publikáciu porovnáme s podobnou publikáciou, ktorá bola vydaná v roku 1996 (Magyarország levéltárjai. Zost.: Müller Veronika – Blazovich László, Budapest-Szeged, 1996) všimneme si hneď zopár rozdielov. Opisy archívov v publikácii uverejnenej v polovici 90-tych rokov minulého storočia sú podrobné, nabité informáciami a pôsobia takmer ako heslá v lexikónoch. Po kontaktných údajoch, ktoré obsahujú aj kontakty na pobočky – pracoviská archívov, v skratke popisujú charakter spravovaného archívneho materiálu, uvádzajú najvýznamnejšie typy dokumentov a množstvo

uchovávaných dokumentov v bm. Následne udávajú počet zamestnancov a otváracie či úradné hodiny archívu. Tieto údaje dopĺňujú informácie o histórii archívov, údaje o organizačných zmenách a zmenách v kompetencii archívov. Podrobne, tabuľkami a číslami, dokumentujú aj odbornú prácu v archívoch a patričnú pozornosť venujú kultúrno-osvetovej a vedeckej práci archívov.

Publikácia vydaná v roku 2022 vznikla na základe úplne iných predstáv. Opisy jednotného lexikálneho charakteru nahradili opisy zostavené individuálne, bez spoločnej koncepcie, podľa predstáv toho-ktorého archívu. Zmenila sa aj zdôrazňovaná problematika, výnimkou je len téma archívnych budov a úložných priestorov, ktorá je aj naďalej aktuálna. Súčasnú problematiku archívov možno zhrnúť heslami: obdobie digitalizácie a výzvy s tým spojené, technický rozvoj, nároky na technické a informačné zariadenia, webové stránky a databázy. Skladba opisov jednotlivých archívov je heterogénna, napr. niekde sa uvádza odborná literatúra, inde nie. V mnohých prípadoch by boli vhodné podrobnejšie opisy s uvedením väčšieho množstva údajov. Archívny zákon z roku 1995 sa na viacerých miestach spomína, avšak nerozvádza, preto by nebolo na škodu veci, keby boli v úvode publikácie v skratke najdôležitejšie ustanovenia zákona zosumarizované. V texte sa často objavujú také výrazy, napríklad skratky rôznych projektov, ktoré sú v súčasnosti v kruhu archívárov všeobecne zaužívané, avšak o 5 – 10 rokov budú pre mnohých neznáme. Publikácia mohla byť komplexnejšia, keby obsahovala prehľad starého a novšieho administratívneho usporiadania. Napokon na záver by sme ešte poznamenali, že takmer všade sa spomína vedecká činnosť archívov, ale len ojedinele sa venuje pozornosť tomu, koľko bádateľov študuje v archívoch, aké množstvo archívnych dokumentov sa predkladá bádateľom, respektíve ktoré sú najštudovanejšie fondy archívu.

Publikácia momentálne nie je prístupná online v plnom znení, vo formáte pdf si možno stiahnuť len kapitolu venovanú archívom rímskokatolíckej cirkvi (<https://archivum.asztrik.hu/?q=content/8051>). Prezentované dielo poskytuje užitočné informácie všetkým, ktorí chcú nadobudnúť prehľad o systéme archívov v Maďarsku, a so súbežným využitím webových stránok archívov aj tým, ktorí sa chystajú študovať v maďarských archívoch, totižto môže upozorniť na užitočnosť navštíviť alebo aspoň kontaktovať ten-ktorý archív.

Csaba Keresztes – Veronika Keresztes
Maďarský národný archív, Krajinský archív v Budapešti

NAŠI JUBILANTI

JUBILANT PhDr. PETER KARTOUS, CSc.

PhDr. Petra Kartousa, CSc., poznajú staršie, stredné i mladšie generácie archívárov a historikov na Slovensku. Niet sa čomu čudovať, veď v archívnictve aktívne pôsobil viac ako polstoročie. Celoživotne sa venuje archívnej vede, jej teórii i praxi, starším dejinám Slovenska a pomocným vedám historickým, najmä heraldike a genealógii. Aj počas zaslúženého oddychu na dôchodku častokrát zavíta pozrieť kolegyne a kolegov z jeho dlhoročného pracoviska – odboru archívov a registratúr a počas svojich ciest po Slovensku nevynechá návštevu žiadneho štátneho archívu alebo jeho pracoviska.

PhDr. Peter Kartous, CSc., sa narodil 16. augusta 1943 v Bratislave. Po ukončení strednej školy v rokoch 1960 – 1965 študoval archívnictvo na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Témou jeho diplomovej práce bola *Kritika pravosti listiny Gejzu II. z roku 1158*. Akademický titul doktora filozofie získal v roku 1972 a po obhajobe kandidátskej dizertačnej práce v roku 1976 s názvom *Politicko-vojenský zápas Habsburgovcov a Jagelovcov o uhorský trón v rokoch 1438 – 1444* mu bola udelená vedecká hodnosť kandidáta vied.

Jeho prvým pracoviskom sa stal Archív hlavného mesta SR Bratislavy, v ktorom pracoval v rokoch 1965 – 1968. Krátko nato pôsobil vo Vojenskom historickom archíve a od 1. januára 1969 nastúpil na Archívnu správu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Toto pracovisko sa stalo jeho celoživotným pôsobiskom. V rámci svojej agendy sa postupne venoval podnikovým a zvláštnym archívom s celoslovenskou pôsobnosťou, metodickému usmerňovaniu štátnych ústredných a oblastných archívov, vedeniu oddelenia s odbornými referátmi a napokon sa stal zástupcom riaditeľa odboru. V roku 1978 bol menovaný do funkcie riaditeľa odboru, v ktorej zotrval až do svojho odchodu do dôchodku v roku 2008. Počas svojho pôsobenia v riadiacej funkcii venoval veľkú pozornosť priestorovému a materiálno-technickému vybaveniu archívov, vďaka čomu sa vybudovalo alebo zrekonštruovalo mnoho objektov štátnych archívov po celom Slovensku.

Jubilant Peter Kartous. Zdroj: Ministerstvo vnútra SR, odbor archívov a registratúr.

Bol dlhoročným hlavným redaktorom Slovenskej archivistiky, autorom desiatok archívno-teoretických štúdií, článkov a príspevkov o archívnych fondoch a archívnych zbierkach, venoval sa aj predarchívnej starostlivosti a archívnemu manažmentu. Jeho bohatá publikačná činnosť sa nespája iba so Slovenskou archivistikou. Peter Kartous je autorom množstva popularizačných článkov z obdobia starších i novších dejín Slovenska. V spolupráci s autormi Jozefom Novákom a Ladislavom Vrtelom pripravil a vydal knihu *Erby a vlajky miest v SR* (1991). Medzi jeho ďalšie diela z oblasti heraldiky, ktoré pripravil v spoluautorstve s Ladislavom Vrtelom, patrí osem zväzkov *Heraldického registra SR*, ktoré vydalo Ministerstvo vnútra SR. Bol zostavovateľom aj spoluautorom viacerých základných metodických príručiek pre prácu s archívnymi dokumentmi a registračnými záznamami; medzi najznámejšie patria dodnes využívaná metodická príručka *Ochrana, sprístupňovanie a využívanie archívnych dokumentov* (1988) a na ňu nadväzujúca *Príručka archivára* (1999). Problematiku správy registratúry spracoval spolu s jej hlavnou autorkou Máriou Mrižovou v diele *Správa registratúry a archívu podnikateľských a iných subjektov* (1998) a jej ďalších piatich upravených vydaniach.

Z pozície predsedu Heraldickej komisie Ministerstva vnútra SR v rokoch 1975 – 2010 viedol kolektív odborníkov z oblasti štátnej symboliky a heraldiky. Zásluhou činnosti Heraldickej komisie Ministerstva vnútra SR sa zintenzívnila tvor-

ba a používanie mestských, obecných, cirkevných a občianskych erbov na Slovensku.

V oblasti zahraničnej spolupráce sa opieral nielen o svoje odborné znalosti a erudovanosť, ale aj plynulú znalosť cudzích jazykov. Azda málokto vie, že jubilant má nielen štátnu skúšku z francúzskeho jazyka, ale aj certifikát oprávňujúci ho vyučovať francúzsky jazyk na Slovensku aj v zahraničí. Z jeho početného pôsobenia v medzinárodných štruktúrach spomenieme napríklad jeho pôsobenie v rokoch 1981 – 2008 v riadiacich funkciách Medzinárodnej rady archívov v Paríži, pričom v rokoch 1988 – 1992 bol námestníkom generálneho tajomníka Medzinárodnej rady archívov. V rokoch 1981 – 1984 bol členom rady pre organizovanie svetových konferencií *Za okrúhlym stolom archívov*. Na Svetovom kongrese archívov v Londýne v roku 1980 sa zasadil, že sa v dňoch 17. až 20. októbra 1983 v Bratislave zorganizovalo najväčšie svetové stretnutie archívárov – XXII. medzinárodná konferencia *Za okrúhlym stolom archívov*. V rokoch 2004 – 2008 bol členom výboru regionálneho združenia Medzinárodnej rady archívov pre Európu (EURBI-CA) a napokon v rokoch 2005 – 2008 zástupcom Slovenska v Európskej komisii pre archívniectvo v Bruseli.

Je nositeľom viacerých rezortných a inštitucionálnych vyznamenaní domácich i zahraničných a štyroch štátnych vyznamenaní: Radu Ľudovíta Štúra III. triedy (2008), francúzskeho Radu umenia a literatúry (Ordre des arts et des lettres) v hodnosti Chevalier/rytier (1984) a v najvyššej hodnosti Commandeur/veliteľ (2008), ako aj Rakúskeho čestného kríža pre vedu a umenie 1. triedy (Österreichisches Ehrenzeichen für Wissenschaft und Kunst, 2010).

V rámci voľnočasových aktivít a najmä po odchode do dôchodku sa intenzívne venoval a venuje rodovým a rodinným genealógiám. Spracoval niekoľko desiatok rodinných genealógií vrátane ich knižných vydaní. Za knihu *Borguľovská familia. Genealógia rodu Borguľovcov* získal v roku 2019 mimoriadnu cenu Matice slovenskej v celoslovenskej súťaži Najlepšie genealogické práce.

Životné jubileum nášho oslávenca je skvelou príležitosťou na pripomenutie si jeho päťdesiatročnej práce v slovenskom archívniectve. Jubilantovi do ďalších rokov prajeme predovšetkým pevné zdravie, neutíchajúci životný elán, pohodu v kruhu jeho najbližších a veľa tvorivej činnosti.

Monika Péková

Ministerstvo vnútra SR, odbor archívov a registratúr

JUBILANTKA PhDr. DANIELA PELLOVÁ

V júni tohto roku oslávila okrúhle životné jubileum naša kolegyňa PhDr. Daniela Pellová zo Štátneho archívu v Prešove. Narodila sa 13. júna 1963 v Prešove ako Daniela Kubeková. Po absolvovaní Gymnázia v Sabinove vyštudovala odbor archívnic-tvo na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Po ukončení štúdia nastúpila v roku 1985 ako odborná archivárka do Štátneho archívu v Prešove, kde pracuje dodnes ako odborný radca. V roku 1988 úspešne vykonala rigoróznú skúšku v odbore archívnic-tvo na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a získala titul doktor filozofie.

Jej pracovnou náplňou sa hneď od začiatku stalo sprístupňovanie archívnych dokumentov a kultúrno-osvetová činnosť. Je autorkou a spoluautorkou viac ako desiatky inventárov, katalógov a registrov. Medzi najdôležitejšie patria *Krajský národný výbor v Prešove – odbor školstva a kultúry*; *Šarišská župa – súpisy obyvateľstva*; *Rodina Czapkay zo Sabinova*; *Rod Kecer (Keczer) z Kecerovského Lipovca*; *Rod Petö (Pethö) zo Stropkova*; *Magistrát mesta Prešova – Zbierka máp a plánov*; *Kráľovské nariadenia a listy*; *Mandáty a listy predákov a kapitánov*; *Rod Druget (Drugeth) z Humenného*; *Katastrálny meračský úrad v Prešove* a iné. Jej archívne pomôcky sú precízne, archívne dokumenty sa s nimi dobre a ľahko vyhľadávajú. Rovnako precízne a úhľadne sú uložené aj archívne dokumenty, s ktorými pracovala. Nie náhodou sú práve „jej“ fondy ukazované pri exkurziách alebo počas Dní otvorených dverí v archíve. Podieľala sa aj na organizovaní viacerých výstav, napríklad *Výstava 770 – Prešov – mesto v srdci Európy* pri príležitosti prvej písomnej zmienky o Prešove, *Stropkov – Veľké dejiny malého mesta*, dní otvorených dverí, napríklad *Archívne naj*, exkurzií pre študentov a záujemcov o históriu. Spolupracovala aj s médiami, napríklad na dokumentárnom filme *O Evanjelickom kolégiu v Prešove*, na televíznej relácii *Tiene ruín* venovanej zaniknutým pamiatkam, poskytla viaceré rozhovory k rôznym výstavám a popularizácii práce archivára.

Bohatá je aj jej vedeckovýskumná a publikačná činnosť, ktorá je zameraná na výskum regionálnych dejín východného Slovenska, najmä na oblasť Šariša a Zemplína. Venuje sa aj výskumu pamiatkových objektov v meste Prešov. Je autorkou viac ako desiatky monografií, viacerých štúdií a odborných článkov, napríklad *Snina v rokoch 1848 – 1918*; *Dejiny obce Brekov od prvej písomnej zmienky do roku*

Jubilantka Daniela Pellová.
Zdroj: Štátny archív v Prešove.

1918; *Z histórie archívu rodiny Drugeth*; *Kaštieľ v Snine*; *Hospodárske a sociálne pomery poddaných v Šariši koncom 18. a v prvej tretine 19. storočia* a mnohé iné. Výsledky svojho výskumu prezentovala aj na viacerých konferenciách a odborných seminároch. Je členkou Spoločnosti slovenských archivárov, Slovenskej historickej spoločnosti, Komisie pre výber pamätihodností mesta Prešov.

Daniela je veľmi dobrá kolegyňa a vynikajúca odborníčka. Ak potrebujeme poradiť, vždy ochotne pomôže. Archív pozná najlepšie z nás, preto vždy nájde hľadané archívne dokumenty alebo poradí, kde sú uložené. Daniela je aj starostlivou matkou a manželkou. S manželom Gabrielom sa tešia z úspechov svojich dvoch dospelých synov Mareka a Dávida. Veľkú radosť im robí aj milovaný psík Nero. Daniela si okrem čítania kníh vždy nájde čas aj na nejaký ten výlet. S manželom precestovali riadny kus sveta.

Milá Danko, v mene súčasných i bývalých kolegov Ti k Tvojmu krásnemu sviatku prajeme veľa zdravia, šťastia a ešte veľa ďalších úspechov, aby si svojou prácou naďalej prispievala k lepšiemu poznaniu dejín nášho krásneho Slovenska.

Mgr. Alena Mišíková, PhD.
Štátny archív v Prešove